

Universiteit Utrecht

Verschillen tussen Europese regio's in de perceptie van autochtone burgers op immigranten: Een sociaalgeografisch perspectief

Universiteit Utrecht

Sociale Geografie en Planologie

Bachelorthesis SGPL

2 juli 2021

Jill van Velden - 6220738

Begeleider:

Tara Visser-Ligthart

Samenvatting

Het toelaten, en daarmee de toename, van immigranten wordt steeds meer ter discussie gesteld, mede te zien aan de opkomst van extreemrechtse politieke partijen in Europa. Dit vormde het uitgangspunt voor het onderzoek. Deze thesis had als doel om de verschillen in de perceptie van autochtone burgers op immigranten tussen Europese landen en eventuele verklaringen hiervoor te onderzoeken. Aan de hand van verschillende datasets van de ESS, Eurostat en UNSD is getracht om deze verschillen te definiëren en te verklaren. Hieruit bleek dat Noord- en West-Europa over het algemeen een positievere perceptie hebben op immigranten en dat deze trend over de tijd heen stabiel is gebleven. Er zijn duidelijke overeenkomsten in patronen te zien tussen de verschillende contextuele kenmerken, zoals BNP, werkloosheid en percentage allochtoon. Wanneer het BNP in een land hoger is, meer burgers een baan hebben en meer allochtonen in een land wonen, is te zien dat de perceptie in deze landen positiever is. Daarnaast verklaren de individuele waarden, zoals het vasthouden aan traditie, vertrouwen in de maatschappij en de houding tegenover het toelaten van immigranten, voor meer dan 40% de perceptie van autochtone burgers op immigranten. Al met al kan er worden gesteld dat individuen, die meer vasthouden aan traditie, meer geloven in universalisme, meer vertrouwen hebben in de maatschappij en instituties en een positievere houding hebben jegens het toelaten van immigranten, een positievere perceptie hebben op immigranten. Dit effect is tevens gecontroleerd voor Noord-, Oost-, Zuid- en West-Europa, waarbij dit effect consistent werd teruggevonden bij de verschillende regio's.

Inhoud

1. Inleiding	3
1.1 Probleemstelling	4
1.2 De maatschappelijke relevantie	4
1.3 De wetenschappelijke relevantie.....	5
2. Theoretisch Kader	6
2.1 De definitie van perceptie op immigranten.....	6
2.1.1 Fundamentele menselijke waarden en de perceptie op immigranten.....	6
2.1.2 Waarom waarden van invloed zijn op interactie met anderen: Een verklaring vanuit de Social Identity Theory	7
2.1.3 Categorisatie van waarden die van invloed zijn op de perceptie op immigranten.....	8
2.2 Trends in Europese regio's in relatie tot de perceptie op immigranten.....	10
2.3 Politieke verschillen tussen Europese regio's.....	11
2.4 Het symbolische en realistische gevaar van het arriveren van immigranten	12
2.4.1 Het ontstaan van integrated- en intergroup threat theory	12
2.4.2 De gevolgen van realistisch en symbolisch gevaar in Europese regio's.....	13
2.5 Conceptueel model.....	14
3. Methodologische Aanpak	15
3.1 Het onderzoeksontwerp	15
3.1.1 De dataset voor individuele kenmerken.....	15
3.1.2 Operationalisering van de variabelen bij de individuele kenmerken	18
3.1.3 De datasets voor contextuele kenmerken en de variabelen	20
3.2 Plan van analyse	21
4. Resultaten	22
4.1 De verschillen tussen Europese regio's	22
4.1.1 Trendanalyse tussen Europese regio's	22
4.1.2 Visuele representatie van verschillen tussen Europese landen.....	25
4.2 Verklaring van Europese perceptie op immigranten in 2018	28
5. Conclusie en discussie	32
5.1 Reflectie op het onderzoeksproces	33
5.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	34
6. Bibliografie	35

1. Inleiding

In 2015 staken één miljoen mensen de Middellandse zee over om Europa te bereiken (Conti, Di Mauro & Memoli, 2019). Dit is een duidelijke stijging met de jaren ervoor: in 2013 maakte slechts 60.000 mensen de overtocht, terwijl dit getal in 2014 al rond de 250.000 lag. Uit onderzoek van Conti et al. (2019) is gebleken dat Europese landen vaak niet weten hoe ze om moeten gaan met deze influx aan immigranten en moeite hebben om tot een effectieve gezamenlijke aanpak te komen. Het toelaten, en daarmee de toename, van immigranten wordt steeds vaker ter discussie gesteld. In 2015 was immigratie dan ook de belangrijkste kwestie van deze tijd volgens Europeanen, die aangepakt moest worden (European Commission, 2015). Dit geeft aan dat de discussie zeer actueel is, waarbij de meningen zijn verdeeld.

De komst van immigranten is niets nieuws. Sinds de Tweede Wereldoorlog zijn er miljoenen nieuwe immigranten naar Europa gekomen (Zick, Pettigrew & Wagner, 2008). Direct na de Tweede Wereldoorlog was er een tekort aan arbeiders, waardoor veel immigranten uit voormalige koloniën en West-Europa in Noord-Europa zijn gaan werken (McLaren, 2003a). In de jaren zeventig was er een wereldwijde economische crisis, die ervoor heeft gezorgd dat deze immigratie werd stopgezet. De immigranten kregen vaak de schuld van economische en sociale problemen in een land. Tevens werd immigratie vanaf het begin al neergezet als een probleem en werd het fenomeen vaak gezien als een gevaar voor de autochtone populatie. Zo impliceert het begrip gastarbeider een kortstondige, lage positie in de gemeenschap. Vanuit de politiek werd er steeds meer getracht om immigratie af te remmen, mede door het grote succes van rechtsextremistische partijen. Dit gaf een signaal af dat de maatschappij wilde dat er iets werd gedaan aan het 'immigratieprobleem' (McLaren, 2003a). Echter, de immigratie naar Europa stopte niet.

Het percentage immigranten in een land is in Europa sinds het begin van de eeuwwisseling substantieel toegenomen (Davis & Deole, 2017). In 2017 had zo'n 10% van de bevolking in landen als Zwitserland, Oostenrijk, België en Nederland een migratieachtergrond (Davis & Deole, 2017). Dit zal in de toekomst naar verwachting verder toenemen (Davis & Deole, 2017). Het toelaten, en daarmee de toename, van immigranten wordt in Europese landen steeds meer ter discussie gesteld (Davidov et al., 2020). Hierdoor is er in de afgelopen jaren meer onderzoek gedaan naar de houding tegenover immigranten en minderheidsgroepen (Ceobanu & Escandell, 2010; Fitzgerald & Awar, 2018). Hieruit blijkt dat er een trend te zien is, waarbij de houding tegenover immigranten steeds negatiever wordt, dan wel dat inwoners van een land in het algemeen een negatievere perceptie hebben op immigranten (Meuleman, Davidov en Billiet, 2009; 2018). In Europese maatschappijen heerst er de angst dat er een sociale en culturele verandering zal ontstaan door de komst van nieuwe bevolkingsgroepen (Boateng et al., 2020; Davidov et al., 2020). Immigratie wordt gezien als een gevaar voor de identiteit en de cohesie van de gemeenschap (Davidov et al., 2020; Shurmer-Smith & Hannam, 1994; Stephan & Stephan, 2000), waarbij er zoal wordt gevreesd voor werkloosheid en toenemende misdaad, als aantasting van de dominante cultuur (Pryce, 2018).

1.1 Probleemstelling

Het doel van dit onderzoek is om vast te stellen waar de perceptie op immigranten door wordt beïnvloed en of hierin verschillen zijn tussen Europese landen. Dit is van belang aangezien er in Europa de afgelopen jaren een toename is geweest van immigranten, wat waarschijnlijk in de toekomst alleen maar verder zal gaan groeien (Davis & Deole, 2017). De toename van immigranten gaat gepaard met verzet van de (autochtone) burgers in een land. Burgers hebben de angst dat er een sociale of culturele verandering zal ontstaan (Boateng et al., 2020; Davidov et al., 2020), dat er minder banen en huizen beschikbaar zijn en dat de misdaad zal toenemen (Pryce, 2018). Gezien de opkomst van het anti-immigratie sentiment is het van belang om erachter te komen waar de perceptie van Europese autochtone burgers door wordt beïnvloed, maar ook hoe dit verschilt per land. Tussen Europese landen zijn er immers culturele, economische en politieke verschillen. Deze verschillen zullen zowel op individueel als op landelijk (contextueel) niveau worden onderzocht. Aan het eind van dit onderzoek zal er antwoord worden gegeven op de volgende hoofdvraag:

In hoeverre verschilt de perceptie van autochtone burgers op immigranten tussen Europese regio's en hoe kan dit verschil worden verklaard?

Deze hoofdvraag is op macroniveau, maar gebruikt individuele perspectieven om de perceptie op immigranten te verklaren. Eerst zal door middel van descriptieve statistiek een trendanalyse van de verschillen tussen Europese regio's worden geanalyseerd. Hierna zullen een landelijke kenmerken worden gevisualiseerd aan de hand van een kaart van Europa. Tot slot zullen individuele kenmerken worden gebruikt om de perceptie op immigranten te verklaren om na te gaan wat en hoe de perceptie wordt beïnvloed.

1.2 De maatschappelijke relevantie

In Europa is immigratie een belangrijk onderwerp in onder andere de politiek, mede doordat wordt verwacht dat het aantal immigranten in Europa verder zal groeien in de toekomst (Davis & Deole, 2017). Het is van belang dat wordt onderzocht hoe autochtone burgers deze toename ervaren en wat voor een mening zij tegenover deze groep hebben. Uit onderzoek van Davis en Deole (2017) is al gebleken dat een toename van immigranten gepaard gaat met verzet van de (autochtone) burgers in een land. Zo bleek dat een enorme groei van immigranten in 2015 zorgde voor morele paniek in de samenleving (Conti et al., 2019), omdat er vaak een connectie wordt gemaakt tussen immigratie, misdaad en terrorisme (Fitzgerald, Curtis & Corliss, 2012). Dit zorgde ervoor dat immigratie een belangrijk onderwerp in de politiek werd. Om deze morele paniek in de toekomst beter te mitigeren is het van belang dat er wordt onderzocht wat de drijfveren zijn van dit verzet en hoe, en waarom, dit verschilt per land.

De perceptie van de autochtone burgers is hierbij belangrijk. De perceptie wordt gevormd aan de hand van vooroordelen en de interactie met de ander (Davidov, Meuleman, Billiet & Schmidt, 2008). Wanneer de vooroordelen negatief zijn, kan dit aanzienlijke consequenties hebben voor de gediscrimineerde groep. Zo krijgen verschillende gediscrimineerde bevolkingsgroepen last van gezondheidsklachten (Major, Quinton & McCoy, 2002), die zich kunnen uiten in onder andere depressie (Kobrynowicz & Branscombe, 1997; Diaz, Ayala, Bein, Henne & Martin, 2001) en een lager zelfbeeld (Schmitt, Branscombe, Kobrynowicz & Owen, 2002; Branscombe, Schmitt & Harvey, 1999).

Door zicht te krijgen op de individuele en contextuele kenmerken, die de perceptie jegens immigranten beïnvloeden, kunnen overheden adequate beleidskeuzes maken. Zo kan er een effectieve strategie worden bedacht om het ervaren gevaar van immigranten te mitigeren, die aansluit bij de lokale context.

1.3 De wetenschappelijke relevantie

Over percepties op immigranten zijn veel onderzoeken uitgevoerd, voornamelijk in de context van Noord-Amerika. Hierbij spelen onder andere vooroordelen (Hainmueller & Hopkins, 2015; Esses, Dovidio & Hodson, 2003; Esses, Dovidio, Jackson & Armstrong, 2002) en immigratiebeleid (Tannock, 2011; Espenshade & Hempstead, 1996) een belangrijke rol. Daarnaast is sociologisch onderzoek over vooroordelen en etnische relaties in maatschappelijke context vooral geschreven vanuit een Noord-Amerikaans perspectief (Zick et al., 2008). Het is van belang dat er ook onderzoek wordt gedaan naar de Europese situatie, omdat deze gezien de bevolkingssamenstelling en bestuursvorm sterk verschilt met de Noord-Amerikaanse situatie.

Sinds 2008 wordt er meer onderzoek gedaan naar vooroordelen of percepties op immigranten in Europa (Zick et al., 2008). Verschillende onderzoeken tonen aan dat een verscheidenheid aan factoren invloed hebben op de perceptie op immigranten in Europa. Hierbij worden individuele factoren apart onderzocht, waarbij de nadruk bijvoorbeeld ligt op educatieniveau (Hello, Scheepers & Gijsberts, 2002) en religie (Saraglou, Lamkaddem, Van Pachterbeke & Buxant, 2009). Deze worden echter niet in combinatie met andere factoren onderzocht. Daarnaast zorgt de dreiging dat de economie of cultuur wordt aangetast (Manevska & Achterberg, 2013) en de angst voor hogere misdadcijfers (Ceobanu, 2010) voor vooroordelen op immigranten. Alhoewel al deze factoren individueel invloed hebben op de perceptie op immigranten, is het juist in de Europese context interessant om na te gaan hoe het totaalplaatje van deze factoren verschilt per land of regio. Boateng et al. (2020) heeft dan wel onderzocht wat de algehele perceptie op immigranten in Europa beïnvloedt, maar er is hierbij geen onderscheid gemaakt tussen verschillende landen en/of regio's. Terwijl geografie en lokale context bij de perceptie op immigranten een belangrijke rol speelt, aangezien de perceptie op immigranten afhankelijk is van lokale invloeden. De percepties van de dominante autochtone groep, staat in nauw contact met hoe de ruimte wordt ingedeeld. Vaak heeft deze perceptie van de autochtone bevolkingsgroep invloed op waar burgers gaan wonen, of waar juist niet (Semyonov & Glikman, 2009). Residentiële segregatie is een fenomeen wat hieruit voortkomt. Deze segregatie zorgt ervoor dat de minderheidsgroep minder kansen heeft om hetzelfde succes te bereiken als een burger uit de dominante groep. In dit onderzoek wordt getracht de verschillen in perceptie per land verder te duiden om zo richting te geven aan vervolgonderzoek.

Tot slot is bestaand onderzoek, wat de verschillende factoren van perceptie op immigranten per land onderzoekt, vaak verouderd. Zo gebruiken Malchow-Møller, Munch, Schroll en Skaksen (2009) de ESS-dataset uit 2002 en komt de trendanalyse van ESS-data van Meuleman, Davidov en Billiet (2009) uit 2002 en 2007. Gezien de continue groei van immigratie is het van belang dat er nieuw onderzoek wordt gedaan naar dit fenomeen.

2. Theoretisch Kader

Om de verschillen in perceptie op immigranten tussen Europese regio's adequaat uit te diepen, zal er eerst een definitie worden gegeven van hoe de perceptie op immigranten wordt gevormd. Hierna zullen verschillen tussen Europese regio's wat betreft beleid rondom immigratie en politiek worden beschreven. Tot slot zullen eventuele verklaringen van deze immigratie en cultuurverschillen worden verklaard aan de hand van het symbolische en realistische gevaar van immigratie en theorieën over in- en out group, waarbij er voorbeelden worden gegeven van hoe dit in specifieke landen voorkomt.

2.1 De definitie van perceptie op immigranten

De waarneming van, of perceptie op, immigranten leidt tot een positieve of negatieve beoordeling door de waarnemer (Davidov et al., 2008). De waarnemer beoordeelt aan de hand van de huidige interactie en zijn vooroordelen over de desbetreffende persoon. Een vooroordeel kan worden gedefinieerd als een aversie tegenover ander persoon, waarbij er sprake is van een foutieve generalisatie (Pettigrew, 1980). Hierbij wordt aan bepaalde kenmerken van de persoon ten onrechte een bepaald gevoel of situatie gekoppeld, doordat de waarnemer de persoon irrationaal en emotioneel evalueert. Vooroordelen vervullen een belangrijke sociale functie, die de mens nodig heeft om de sociale wereld en het verleden en huidige acties van de eigen groep te begrijpen (Oakes, Haslam & Turner, 1994; Spears, Oakes, Ellemers & Haslam, 1997; Tajfel, 1981). Echter, wanneer er vooroordelen ontstaan tegenover een bepaalde bevolkingsgroep, terwijl er in hetzelfde land met elkaar moet worden geleefd, kunnen er problemen ontstaan. Hoe de immigranten worden waargenomen, en waar deze waarneming door wordt beïnvloed, is van belang om de percepties van autochtone burgers op immigranten beter te begrijpen.

2.1.1 Fundamentele menselijke waarden en de perceptie op immigranten

Alhoewel menselijke waarden lijken op de houding jegens immigranten, is er een wezenlijk verschil. Menselijke waarden kunnen worden gedefinieerd als algemene doelen, die worden toegepast op de verschillende situaties, die zich gedurende de levensloop voordoen (Schwartz, 1994). Zulke menselijke waarden zijn van grote invloed op de houding of het gedrag van een individu. Dit komt doordat deze waarden helpen bij het evalueren van objecten of situaties (Esses, Haddock & Zanna, 1993). Een menselijke waarde kan daarmee worden gezien als een leidraad in het leven van een individu of sociale entiteit. Echter, in hoeverre een bepaalde menselijke waarde meeweegt in een situatie is afhankelijk van hoe belangrijk deze waarde is voor het individu.

Dit staat in contrast met een houding, wat kan worden gedefinieerd als een verzameling van verschillende overtuigingen richting een bepaalde groep, die consistent zijn over tijd (Rokeach, 1968). Wanneer er moet worden gereageerd op een bepaalde situatie of object, zoals de intrede van een nieuwe bevolkingsgroep in een land, zal een individu reageren met een bepaald vooroordeel, wat zowel positief als negatief kan zijn (Azjen, 1993). Vanaf het moment van intrede, neemt het individu enkel informatie tot zich wat overeenkomt met het vooroordeel, waardoor dit na verloop van tijd wordt omgezet tot een overtuiging (Azjen, 1993). De perceptie die daaruit voortkomt is een opsomming van deze verschillende overtuigingen, die kunnen verschillen per bevolkingsgroep of object (Fishbein & Azjen, 1975). Deze houding is onderhevig aan kleine veranderingen, die plaatsvinden wanneer de onderliggende overtuigingen worden herzien (Ball-Rokeach & Loges, 1994).

Een houding verschilt daarmee van menselijke waarden, omdat één waarde globaler toepasbaar is op meerdere situaties (Rokeach, 1973). Wanneer een situatie zich voordoet, zal het individu de waarde toepassen die het gunstigste is. Een houding wordt daarentegen continu toegepast op het object waar de overtuiging over bestaat en wordt enkel bijgesteld als de verschillende overtuigingen, waar de houding door wordt geïnformeerd, veranderen (Ball-Rokeach & Loges, 1994).

Hoewel de twee concepten dus wezenlijk van elkaar verschillen, hebben ze wel enkele raakvlakken. Zo beïnvloeden menselijke waarden hoe een houding tegenover een object wordt gedefinieerd door eerst vast te stellen of het object mogelijke consequenties kan hebben voor het behalen van de eigen doelen (Sagiv & Schwartz, 1995). Deze differentiatie tussen houding en waarde is van belang, omdat de perceptie op immigranten eigenlijk een houding is. Deze wordt voornamelijk beïnvloed door de waarden van een individu. Wanneer bepaalde algemene doelen van een individu, wat een menselijke waarde is, worden geblokkeerd zal dit de houding tegenover een object beïnvloeden. Een voorbeeld hierbij is dat doelen, zoals huisvesting of baan zekerheid, worden geblokkeerd door de komst van immigranten, wat dus de perceptie op immigranten zal beïnvloeden (Quillian, 1995). Hoewel Quillian de relatie tussen menselijke waarden en perceptie dus al aan het licht heeft gebracht, moet worden beseft dat dit onderzoek sterk verouderd is. De vraag resteert daarom of hetzelfde ook nog geldt voor de hedendaagse situatie, zeker gezien de toename van immigranten in Europa. Hierdoor zullen de conclusies uit deze bron opnieuw getoetst moeten worden om te kijken of dat deze waarnemingen tegenwoordig nog steeds van toepassing zijn.

2.1.2 Waarom waarden van invloed zijn op interactie met anderen: Een verklaring vanuit de Social Identity Theory

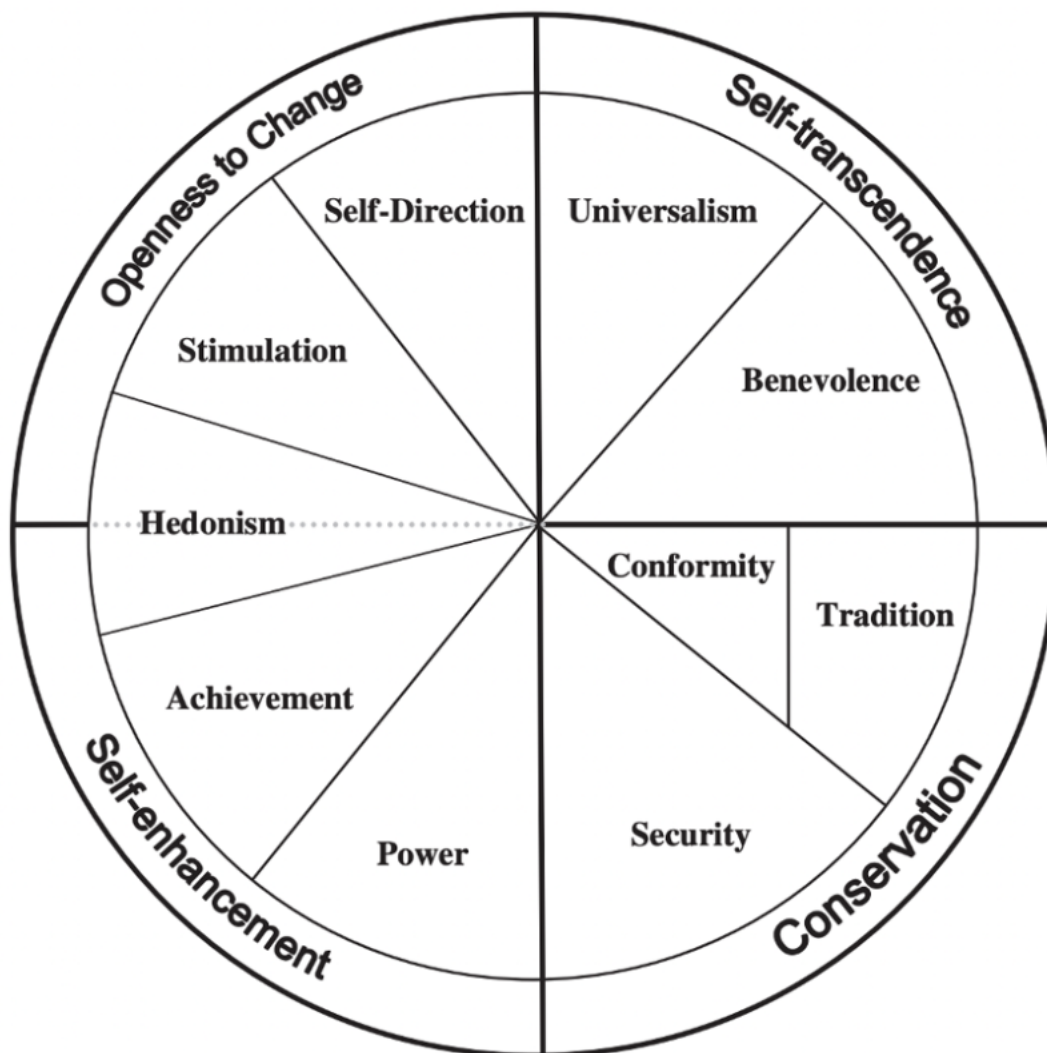
Wanneer er een mening wordt gevormd over een individu zullen hierbij symbolische interesses, zoals normen en waarden, en persoonlijke identificaties met een groep, van invloed zijn (Davidov et al., 2008; Sides & Citrin, 2007). Hieraan ten grondslag ligt de Social Identity Theory (SIT), waarin wordt gesteld dat een individu positiever over zichzelf en zijn eigen groep nadenkt (Tajfel, 1982; Tajfel & Turner, 1979). Zelfs zonder aanwezigheid van een sterk vooroordeel hebben leden een voorkeur voor de in-group, enkel omdat de leden als onderdeel van deze groep zijn gecategoriseerd (Tajfel & Turner, 1979). Naast een identificatie met de eigen groep zorgt dit echter ook voor een afsplitsing met buitenstaanders, die niet tot deze eigen groep behoren (Mummendey, Klink & Brown, 2001). Deze buitenstaanders worden gezien als "anders". Tajfel en Turner (1979) maken om deze reden onderscheid tussen de in-group, oftewel de groep waarvan het individu zelf lid is, en de out-group, oftewel de groep met buitenstaanders. Hierbij spelen fundamentele menselijke waarden, evenals de waarden van de groep een belangrijke rol.

SIT stelt dat de perceptie die wordt gevormd over de out-group onderhevig is aan de normen en waarden van de in-group (Tajfel & Turner, 1979; Tajfel, 1978). Volgens Tajfel en Turner (1979) bevindt menselijke interactie zich op een spectrum van puur interpersoonlijke interactie naar puur inter-groep interactie. Individuen kunnen enerzijds op puur interpersoonlijke basis met elkaar omgaan, zonder daarbij enkele vorm van rekening te houden met de sociale categorieën waar zij toe behoren, of zijn zich anderzijds tijdens de interactie juist erg bewust van deze sociale categorieën. De eerste vorm, ook wel puur interpersoonlijke interactie genoemd, komt volgens de onderzoekers bijna nooit voor. In de praktijk voert de laatste vorm, die ook wel bekend staat als inter-groep interactie, de boventoon. In

de echte wereld is interactie vrijwel altijd onderhevig aan de sociale categorieën en de daarbij komende normen en waarden van individuen.

2.1.3 Categorijsatie van waarden die van invloed zijn op de perceptie op immigranten

Schwartz (1994) onderscheidde tien verschillende waarden die over heel de wereld in verschillende culturen aanwezig zijn, die van invloed kunnen zijn op hoe een object of situatie wordt waargenomen. Deze waarden verschillen aanzienlijk persoon en omvatten universalisme, welwillendheid, traditie, conformiteit, bescherming, macht, prestatie, hedonisme, stimulatie en zelfsturing, die te zien zijn op Figuur 2.1. Alhoewel deze waarden voorkomen in verschillende culturen kunnen er in meer of mindere mate lokale, regionale of nationale verschillen voorkomen, wat ervoor zorgt dat de uiteindelijke perceptie op immigranten per schaalniveau anders kan zijn. Volgens Davidov et al. (2020) zijn drie waarden in het bijzonder van invloed op de perceptie op immigranten, namelijk: traditie, conformiteit en universalisme. Conformiteit betekent dat de individu zich houdt aan de normen en waarden van een maatschappij (Davidov et al., 2020). Hierbij worden bepaalde impulsen of handelingen beperkt, omdat die anderen zouden kunnen schaden. Traditie houdt in dat een gebruik of gewoonte van een cultuur of religie worden doorgegeven van de ene generatie naar de andere. Bij universalisme is een groep of institutie niet buitengewoon of exceptioneel ten opzichte van een andere groep. Hieraan ligt het begrijpen, appreciëren en tolereren van andere mensen ten grondslag. Volgens Davidov et al. (2020) zijn conformiteit, traditie en universalisme dus van invloed op de perceptie op immigranten. Alhoewel individuele waarden worden gevormd over een lange tijd, waarbij deze vaak ook stabiel zijn en niet snel zullen veranderen (Hitlin & Piliavin, 2004), is verzet tegen immigranten meer tijd- en context specifiek (Davidov et al., 2020). Het verzet tegen immigranten kan namelijk worden gedefinieerd als een houding, waardoor deze aan verandering onderhevig is.

Figuur 2.1. De tien waarden en hun dimensies (Davidov et al., 2008).

Immigranten kunnen worden beschouwd als een groep die andere gewoonten en tradities hebben dan de autochtone burgers (Davidov et al., 2020). Interactie met immigranten, en dus ook met de bijbehorende nieuwe gewoonten en tradities, is voor het individu een interactie met de out-group, waarbij het verloop van de interactie dus afhangt van wat de waarden zijn van het individu. Wanneer een individu universalistische waarden heeft, en dus gelooft in het feit dat een groep niet buitengewoon of exceptioneel verschilt ten opzichte van een andere groep, zal het individu juist de andere groep willen begrijpen en tolereert het individu daarbij de positie van de out-group in de samenleving (Davidov et al., 2020). Hierbij zal er ook niet veel verzet zijn of angst dat gebruiken of culturen veranderen. Dit staat in contrast met de conservatieve burger, die de komst van een andere groep ziet als een gevaar voor de gebruiken en tradities van zijn cultuur (Gorodzeisky & Semyonov, 2015). Hierbij zal er dus wel verzet zijn tegen immigranten en wordt immigratie gezien als een gevaar voor de eigen cultuur.

Tevens kan er worden beargumenteerd dat de waarde *bescherming* van invloed is op de perceptie op immigranten. Bescherming wordt hierin gedefinieerd als een samenleving, relaties en/of individu, die

veilig, harmonieus en stabiel is (Schwartz, 1994). Hierbij zou vertrouwen in de samenleving en politiek systeem een rol spelen. McLaren (2012) beargumenteert dat de moderne Europese staat is gebaseerd op het feit dat burgers eenzelfde identiteit en cultuur hebben. In de beleving van de burgers rijmt de intrede van deze nieuwe bevolkingsgroepen, die een andere cultuur en waarden hebben, niet met de economische vooruitzichten van Europese burgers. Onder burgers bestaat de angst dat een groot aantal nieuwkomers een negatieve impact zullen hebben op de eigen economische positie. De bezorgdheid die burgers voelen rondom immigratie is in dit geval dus een gevolg van politiek wantrouwen. Daarnaast is er in etnisch diverse gemeenschappen minder vertrouwen in de samenleving (Adams & Serpe, 2000; Gesthuizen, Van der Meer & Scheepers, 2008). Vertrouwen ontwikkelt zich namelijk makkelijker wanneer een individu samenleeft met anderen die soortgelijke tradities en gewoontes heeft (Miller, 1995; McPherson, Smith-Lovin & Cook, 2001). Dit komt mede doordat een individu positiever over zichzelf en zijn eigen groep nadenkt, zelfs zonder de aanwezigheid van een sterk vooroordeel (Tajfel, 1982; Tajfel & Turner, 1979). Alleen al het feit dat een individu kan worden gecategoriseerd als onderdeel van de eigen groep zorgt voor een positievere perceptie (Tajfel & Turner, 1979) en dus ook meer vertrouwen.

Kort samenvattend kan er dus worden gesteld dat een houding, of ook wel perceptie, is opgebouwd uit verschillende waarden. Voor de perceptie op immigranten zijn hierbij de waarden waaraan een individu vasthoudt met betrekking tot traditie, universalisme (Davidov et al., 2020) en vertrouwen (Miller, 1995; McPherson, Smith-Lovin & Cook, 2001; McLaren, 2012) van belang. Deze waarden kunnen echter lokaal, regionaal en/of nationaal verschillen, waardoor de uiteindelijke perceptie op immigranten per schaalniveau anders zal zijn. Dit valt deels te herleiden uit het feit dat elk land een unieke set aan omstandigheden heeft, waar onder andere geografische ligging, geloofsovertuiging, etnische groepen en economische welvaart een rol bij spelen. Deze omstandigheden beïnvloeden vervolgens weer de perceptie op immigranten.

2.2 Trends in Europese regio's in relatie tot de perceptie op immigranten

In Noord- en West-Europa zijn er twee demografische trends waarneembaar die ervoor zorgen dat de compositie van de populatie verandert: de demografische transitie, waarbij er lagere geboortecijfers zijn, maar de leeftijd toeneemt (Dyson, 2010), en een toename van immigranten, die over het algemeen juist jonger zijn (Coleman, 2006). Dit zorgt ervoor dat immigranten een steeds prominentere rol krijgen in de samenleving. Zo is in meerdere Europese landen, zoals Duitsland, Zwitserland en Frankrijk, het percentage immigranten verdrievoudigd over de afgelopen vijftig jaar (Stockemer, 2016). In 2012 had in Duitsland 20 procent van de bevolking een migratieachtergrond, waarbij dit in sommige steden, zoals Frankfurt en München, tussen de 35 en 60 procent is (Weber, 2015). Dit zal in de toekomst alleen maar verder stijgen, gezien het feit dat Roemenië en Bulgarije toegang hebben tot de banen in de Europese Unie en er onrust en burgeroorlogen dreigen in nabije niet-EU landen. Daarnaast zorgt globalisering ervoor dat de connectie met de rest van de wereld alsnog beter wordt, waardoor onder andere reistijden worden verkort (Boateng et al., 2020). Dit kan echter tot gevolg hebben dat verscheidene culturen worden geëxporteerd of versnipperen, waardoor bepaalde kenmerken en producten door andere gebieden worden overgenomen (Shurmer-Smith & Hannam, 1994). Daarnaast kunnen culturen worden gemixt, wat ook wel wordt gedefinieerd als hybridisering. De aanpassing van een regionale of nationale cultuur zorgt ervoor dat burgers zich tegen dit proces gaan afzetten, waarbij immigratie wordt gezien als een gevaar voor de identiteit en de cohesie van de

gemeenschap (Davidov et al., 2020; Eger & Bohman, 2016; Stephan & Stephan, 2000; Shurmer-Smith & Hannam, 1994).

Naast deze twee demografische trends, is er ook een andere gaande die geldt voor meerdere Europese landen: de opkomst van rechtsextremistische partijen. Zo'n 10 procent van alle stemmen gaan naar extreemrechtse partijen in Europa (Stockemer, 2016) en elk land heeft wel een partij die kan worden gedefinieerd als extreemrechts (Eger & Bohman, 2016). Deze rechtsextremistische partijen zien immigranten als een gevaar voor baan zekerheid, veiligheid en culturele cohesie. Dit wordt mede gesteund door het feit dat Europa wordt neergezet als een *fortress*, waarbij er wordt getracht om risico's en gevaar buiten te houden om zo de economische en sociale stabiliteit te behouden (Albrecht, 2002). Immigratie wordt door extreemrechtse partijen gezien als een instabiele factor die deze orde verstoort, of kan gaan verstoren in de toekomst. Voorbeelden van dit soort partijen in Europa zijn Front Nationale in Frankrijk, Vlaams Belang in België en de People's Party in Denemarken (Van der Burg & Fennema, 2007). In een aantal landen, zoals Oostenrijk en België, zijn de partijen al langere tijd een stabiele factor in het politieke systeem, terwijl in andere landen de partijen pas recentelijk in opkomst zijn, zoals in Denemarken het geval is.

2.3 Politieke verschillen tussen Europese regio's

Tussen Europese regio's zijn er duidelijke politieke verschillen wat betreft immigratiebeleid te identificeren. Noord- en West-Europa zijn zeer geliefd bij immigranten, waardoor zij relatief meer aanvragen voor verblijfsvergunningen krijgen dan andere regio's (Van der Brug & Hartevelde, 2021). Dit komt mede doordat Duitsland de grootste groep immigranten verwelkomt, wat ook wel *Wilkommenskultur* wordt genoemd (Tatarko & Jurcik, 2020; Van der Brug & Hartevelde, 2021). Echter, dit zorgde er ook voor dat Duitsland kreeg te maken met veel verzet vanuit extreemrechtse politieke partijen.

In Zuid-Europa arriveren de meeste immigranten, maar deze willen over het algemeen doorreizen naar andere landen en vragen in deze landen geen verblijfsvergunning aan (Van der Brug & Hartevelde, 2021). Dit speelde voornamelijk een rol in Griekenland, Italië en Spanje. Doordat deze landen een lage vraag naar verblijfsvergunningen hadden, was het lastig om de impact van de aankomst van immigranten in deze landen te meten. Echter, ook in Zuid-Europa politiseerde de kwestie rondom immigratie. Dit kan worden geïllustreerd aan de hand van Italië, die te maken kreeg met ongeveer 170.000 vluchtelingen die tussen 2015 en 2017 jaarlijks aankwamen aan de Italiaanse kust (Di Mauro & Memoli, 2021). Dit had tot gevolg dat Italiaanse burgers het door de jaren heen het een steeds belangrijker kwestie vonden, waardoor dit ook in de politiek werd opgepakt.

Oost-Europa is gekarakteriseerd door het feit dat zij te maken hebben gehad met het communisme, maar tegelijkertijd nu ook een Westerse democratie hanteren (Kulin & Meuleman, 2015). Dit zorgt ervoor dat het land fundamenteel andere waarden heeft en zich eerder zal vasthouden aan traditie. Het debat rondom immigratie was in deze landen tot voor kort nog niet aanwezig en als er al een debat was, ging dit voornamelijk over historische minderheden, zoals Joden en Roma, dan andere immigranten (Van der Brug & Hartevelde, 2021). Echter, toen het debat over immigranten wel toenam op het hoogtepunt van de vluchtelingen crisis tussen 2014 en 2016 waren er weinig partijen die het

opnamen voor de immigranten. Dit zorgt ervoor dat een linkse of rechtse politieke voorkeur naar alle verwachting niet gecorreleerd is met de perceptie op immigranten, zoals dat in West-Europa wel is.

2.4 Het symbolische en realistische gevaar van het arriveren van immigranten

Er is dus een trend waar te nemen, waarbij immigranten steeds meer als gevaar worden gezien voor de identiteit en cohesie van een gemeenschap. Extreemrechtse partijen spelen in op deze angst door immigranten te definiëren als een gevaar voor baanzekerheid, veiligheid en culturele cohesie. De reden waarom een individu het arriveren van immigranten als gevaar ziet, kan worden verklaard aan de hand van de *integrated-* en *intergroup threat theory*. Deze zullen nader worden besproken.

2.4.1 Het ontstaan van *integrated-* en *intergroup threat theory*

Intergroup threat theory categoriseert het waargenomen gevaar van immigranten in realistisch en symbolisch gevaar (Stephan, Ybarra & Rios, 2015). Realistisch gevaar gaat over de bedreiging voor de in-group op het gebied van macht, middelen of gezondheid. Bij symbolisch gevaar voelt de in-group zich bedreigt dat hun identiteit, waarden en manier van leven wordt aangetast door de out-group.

Het gevaar wat zowel de in- en out-group voelt is uitgebreid onderzocht. Wellicht de meest bekende theorie hierover is die van *realistic conflict*. Sherif, Harvey, White, Hood en Sherif (1961) hebben hierbij het Robbers Cave experiment tussen 1949 en 1953 uitgevoerd, waarin twee verschillende groepen werden opgesteld met 12-jarige jongens. Deze twee groepen moesten tegen elkaar gaan strijden aan de hand van spelletjes, waarbij er bepaalde middelen konden worden gewonnen. Dit zorgde voor wederzijdse vijandigheid. Bij *realistic conflict theory* wordt er dus gesteld dat vooroordelen, met de daar bijkomende negatieve percepties, ontstaan door een competitie over beperkte middelen (LeVine & Campbell, 1972). Een andere theorie die vaak werd gebruikt is *symbolic prejudice*. Deze wat abstractere theorie stelt dat de normen en waarden van de out-group minderwaardig zijn aan die van de in-group (Bobo, 1983; Kinder & Sears; 1981).

Op deze twee theorieën is de *Integrated threat theory* gebaseerd, wat ervoor zorgde dat de theorie breder toepasbaar werd (Stephan et al., 2002). In deze theorie stond het beleefde gevaar tussen meerderheids- en minderheidsgroepen centraal. Hieruit bleek dat religie en culturele ideologieën ervoor zorgen dat er solidariteit is binnen een groep, de zogeheten *in-group* (Norenzayan et al., 2016; Kessler & Cohrs, 2008). Daarnaast helpt het bij het coördineren van de in-group. Wanneer er niet wordt voldaan van de norm van de in-group, zal dit door worden afgestraft. De menselijke psyché zal dus met verzet reageren wanneer de fysieke en materiële welvaart van de in-group wordt bedreigd door de out-group, de groep waar het individu niet bij hoort (Obaidi, Kunst, Kteily, Thomsen & Sidanius, 2018). Wanneer er een competitie ontstaat voor dezelfde middelen, status en macht zorgt dit voor een sterkere band met de in-group en meer vijandigheid tegenover de out-group (Hainmueller & Hopkins, 2015). Wanneer de culturele en religieuze ideologieën van de eigen groep worden bedreigd, zal er tevens met verzet worden gereageerd, omdat het een gevaar is voor de solidariteit en coördinatie van de eigen groep.

Intergroup threat theory is opgesteld door Stephan et al. (2015), wat een geüpdatet versie is van de *integrated threat theory*. Vooroordelen, zowel positief, mixed of negatief, worden hierbij niet meer gecategoriseerd als een gevaar, maar als een potentiële oorzaak van het ervaren gevaar (Stephan et

al., 2015). Daarnaast wordt het gevaar onderverdeeld in gevaren voor de groep en individu. Een individu kan namelijk ervaren dat het een immigrant een gevaar vormt voor de economie van een land (*realistic group threat*), maar ook dat het ervoor kan zorgen dat het individu zelf minder makkelijk een baan kan vinden (*realistic individual threat*). Tevens kan een individu ervaren dat door de komst van immigranten de fundamentele waarden van een land veranderen (*symbolic group threat*), maar ook gevoel opwekken dat het individu minder wordt gewaardeerd en gerespecteerd bij anderen (*symbolic individual threat*).

2.4.2 De gevolgen van realistisch en symbolisch gevaar in Europese regio's

In Europese regio's zijn realistisch en symbolisch gevaar elk op hun eigen manier aanwezig. Voornamelijk de nationale cultuur met de daarbij komende economische, politieke en sociaal-culturele situatie in een land heeft invloed op in hoeverre een individu gevaar ervaart van immigranten (Croucher, 2013). Zo hebben Frankrijk en Engeland, in vergelijking met Duitsland, meer werkloosheid, meer moslimimmigranten, een langere geschiedenis met nationale en culturele conflicten met Moslimnaties en een negatiever politiek debat rondom immigranten (Abbas, 2007; Croucher & Cronn-Mills; 2011). Hierdoor worden moslimimmigranten in Frankrijk en Engeland meer gezien als een gevaar dan in Duitsland.

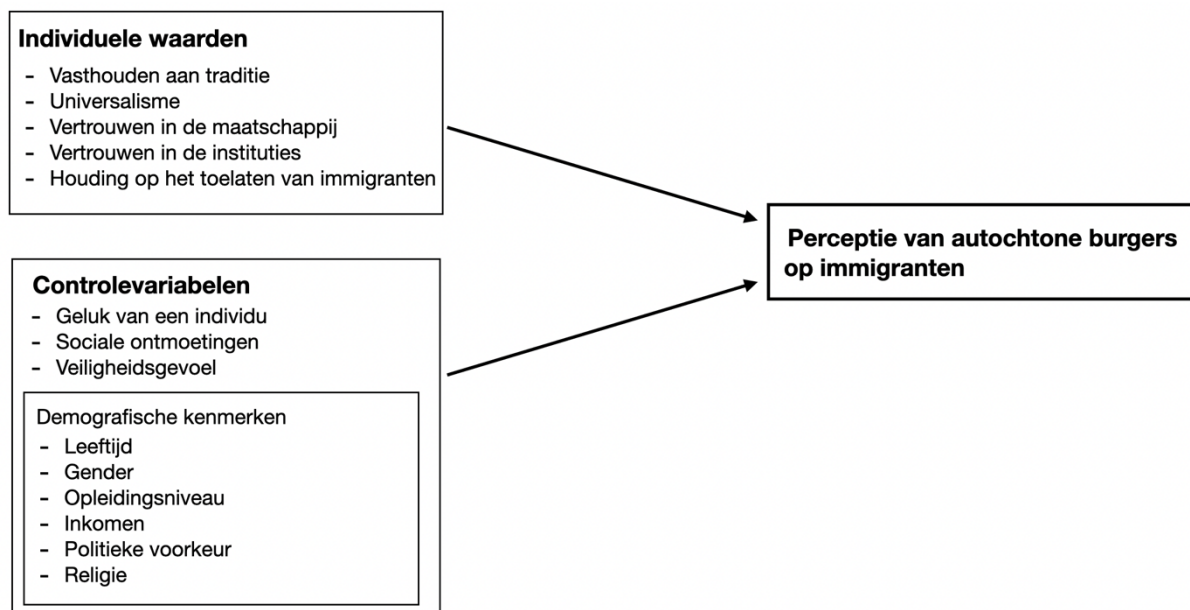
Dat economische conditie en de hoeveel immigranten die in een land arriveren van invloed zijn op de perceptie op immigranten komt ook in andere literatuur naar voren. Zo hebben burgers in landen met een laag BNP meer kans om een negatieve perceptie tegenover immigranten te ontwikkelen (Kuntz, Davidov & Semyonov, 2017). Wanneer er een recessie is, vormen immigranten voor autochtone burgers een realistisch gevaar, omdat er meer concurrentie is op bepaalde middelen, zoals werk en huisvesting (Burns & Gimpel, 2000). In landen waar de welvaart minder hoog is, zoals in Oost-Europa, zal de economische conditie van de economie eerder de perceptie op immigranten beïnvloeden in vergelijking met landen waar de economische welvaart hoger is (Kunovich, 2004). Daarnaast kan de grootte van de immigrantengroep invloed hebben op het ervaren gevaar. Hoe groter de immigrantengroep, hoe meer competitie er is voor banen, macht en status (McLaren, 2003b; Scheepers, Gijsberts & Coenders, 2002). Het onderzoek van Hopkins (2010) en Zick et al. (2008) laat zien dat de mate van toename van immigranten een grotere rol speelt op de perceptie dan de groeps grootte. Een plotselinge toename van immigranten zorgt ervoor dat de lokale demografie verandert en minder stabiel wordt (Hopkins, 2010). Wanneer dit door de politiek wordt gebruikt in het nationale debat, zal dit ervoor zorgen dat burgers een negatievere perceptie op immigranten krijgen. Wanneer er een lichte toename is en/of deze toename wordt niet in het politieke debat gebruikt, dan is er een grotere kans dat deze verandering onopgemerkt blijft.

In tijden van welvaart en hoge economische groei zal de concurrentie waarschijnlijk minder intens zijn, waardoor de perceptie op immigranten minder negatief zal zijn (Coenders et al., 2008; Lahav 2004; Semyonov, Rajzman & Gorodzeisky, 2008). Echter, wanneer er op individueel niveau wordt gekeken, kunnen er binnen een land verschillen zijn. Opleidingsniveau en het inkomen van een huishouden spelen hierbij een rol. Hoger opgeleiden beschikken over het algemeen over een bredere kennis, beter reflectief vermogen, kritisch denken en worden vaker blootgesteld aan andere culturen, doordat zij onderdeel zijn van kosmopolitische sociale netwerken (Coenders & Scheepers, 2003; Gang, Rivera-Batiz & Yun, 2002; Chandler & Tsai, 2001). Individuen met een lager opleidingsniveau hebben meer

kans om geconfronteerd te worden met immigranten, doordat immigranten zich over het algemeen vaker zich bevinden in een soortgelijke sociale positie (Kuntz et al., 2017; Green, 2009; Jackson, Brown, Brown & Marks, 2001). Deze twee groepen zijn beiden geïnteresseerd in dezelfde schaarse middelen, zoals betaalbare huizen en banen. Burgers met een hoger inkomen of opleidingsniveau zullen meestal minder geconfronteerd worden met de gevolgen van de komst van immigranten, waardoor zij een minder negatieve perceptie hebben op immigranten (Green, 2009). Tevens is het effect van educatie op de perceptie van immigranten context-afhankelijk, omdat er veelal grote verschillen zijn te ontdekken tussen landen en de kwaliteit van hun educatiesystemen (Hjerm, 2007).

2.5 Conceptueel model

Aan de hand van de voorgaande paragrafen is er een conceptueel model opgesteld, te zien in Figuur 2.2. Hierbij wordt er verondersteld dat de individuele waarden het meeste invloed hebben op de perceptie op immigratie. Deze waarden zijn immers niet tijd- en context specifiek, waardoor deze niet worden beïnvloed door bijvoorbeeld een plotselinge toename van immigranten. Daarnaast worden er nog een aantal controlevariabelen getoetst, die al dan niet zijn behandeld deze paragraaf. Hierbij wordt er een (licht) effect verwacht of een interactie met de individuele waarden. Dit komt omdat bijvoorbeeld het geluk van een individu, sociale ontmoetingen en veiligheidsgevoel, religie en politieke voorkeur aan verandering onderhevig zijn, en worden beïnvloed door de individuele waarden.

Figuur 2.2. Conceptueel model.

3. Methodologische Aanpak

In dit methoden hoofdstuk zal er worden nagegaan hoe dit onderzoek is uitgevoerd. Om de individuele en contextuele kenmerken te onderzoeken worden verschillende datasets gebruikt. De paragrafen zullen hiernaar worden ingedeeld. In dit hoofdstuk komt het onderzoeksontwerp aan bod, waarin de datasets en operationalisering van de constructen wordt besproken. Hierna zal het plan voor de data-analyse worden toegelicht.

3.1 Het onderzoeksontwerp

3.1.1 De dataset voor individuele kenmerken

De bestaande dataset om de individuele kenmerken mee te analyseren is verkregen van de organisatie European Social Survey (ESS). Deze dataset zal gebruikt worden voor beschrijvende representaties van verschillende variabelen, maar zal daarna ook een verklarende functie krijgen tijdens de statistische analyse.

De ESS is een enquête die elke twee jaar wordt gehouden vanaf 2002, waarbij elk land ervoor moet zorgen voor een representatieve groep participanten te selecteren (ESS, z.d.a). Deze informatie wordt op individueel niveau verzameld en participanten van boven de 15 jaar worden willekeurig geselecteerd. Wanneer een participant niet meedoet, zal deze niet worden vervangen door een andere participant. Elk land is verplicht om minstens bij 1500 participanten enquêtes af te nemen.

De informatie in de dataset is verzameld door middel van face-to-face interviews, die maximaal 55 minuten hebben geduurd. Dit interview werd afgenomen door een speciaal getrainde professional. Tijdens het interview kwamen een verscheidenheid aan vragen aan bod, waarbij er bijvoorbeeld werd gevraagd naar de mening over klimaatverandering, energiezekerheid en het standpunt ten opzichte van vreemdelingen.

In dit onderzoek zullen meerdere jaargangen van de ESS worden gebruikt. Bij de descriptieve statistiek zal er gebruik worden gemaakt van een trendanalyse, waarbij de trend van verschillende variabelen, zoals algehele perceptie op immigranten en politieke voorkeur, over verschillende jaren zal worden geanalyseerd. Hiervoor zullen de verschillende datasets uit de jaren 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016 en 2018 worden gebruikt. Elk jaar doen andere landen mee aan de enquête. De belangrijkste kenmerken van deze datasets zijn te vinden in Tabel 3.1. Hierdoor is het mogelijk dat essentiële landen voor het onderwerp van perceptie op immigranten wellicht niet zijn opgenomen in de dataset. In de dataset van 2018 ontbreekt bijvoorbeeld Griekenland, terwijl dit land wel veel te maken heeft gehad met een influx aan immigranten. Om dit op te vangen, zijn alle deelnemende landen onderverdeeld in vier regio's, gebaseerd op de indeling van het CBS (z.d.), te zien in Figuur 3.1. Hierdoor wordt het gemiddelde van de landen in de regio's meegenomen in de analyse, waardoor het een realistischer beeld geeft van de regio in zijn geheel, alhoewel het effect van deze ontbrekende landen dus niet kan worden waargenomen. Voor de niet-temporale descriptieve analyse en de statistische analyse zal alleen de dataset uit 2018 worden gebruikt.

Tabel 3.1. Het aantal landen en participanten per ESS-ronde (ESS, z.d.b).

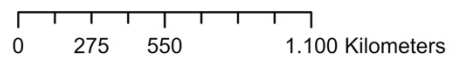
	Aantal participerende landen:	Totaal aantal participanten:
ESS: Ronde 1 (2002)	22: België, Denemarken, Duitsland, Engeland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Israël, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Slovenië, Spanje, Tsjechië, Zweden, Zwitserland	42 359
ESS: Ronde 2 (2004)	26: België, Denemarken, Duitsland, Engeland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, IJsland, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Oekraïne, Oostenrijk, Polen, Portugal, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Turkije, Zweden, Zwitserland	47 537
ESS: Ronde 3 (2006)	25: België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Engeland, Estland, Finland, Frankrijk, Hongarije, Ierland, Letland, Nederland, Noorwegen, Oekraïne, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, Rusland, Slovenië, Slowakije, Spanje, Zweden, Zwitserland	43 000
ESS: Ronde 4 (2008)	31: België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Engeland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Israël, Kroatië, Letland, Litouwen, Nederland, Noorwegen, Oekraïne, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, Rusland, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Turkije, Zweden, Zwitserland	56 752
ESS: Ronde 5 (2010)	28: België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Engeland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Israël, Kroatië, Litouwen, Nederland, Noorwegen, Oekraïne, Oostenrijk, Polen, Portugal, Rusland, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Zweden, Zwitserland	52 458
ESS: Ronde 6 (2012)	29: Albanië, België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Engeland, Estland, Finland, Frankrijk, Hongarije, Ierland, IJsland, Israël, Italië, Kosovo, Litouwen, Nederland, Noorwegen, Oekraïne, Polen, Portugal, Rusland, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Zweden, Zwitserland	54 673
ESS: Ronde 7 (2014)	22: België, Denemarken, Duitsland, Engeland, Estland, Finland, Frankrijk, Hongarije, Ierland, Israël, Litouwen, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Slovenië, Spanje, Tsjechië, Zweden, Zwitserland	40 185
ESS: Ronde 8 (2016)	23: België, Duitsland, Engeland, Estland, Finland, Frankrijk, Hongarije, Ierland, IJsland, Israël, Italië, Litouwen, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Rusland, Slovenië, Spanje, Tsjechië, Zweden, Zwitserland	44 387
ESS: Ronde 9 (2018)	29: België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Engeland, Estland, Finland, Frankrijk, Hongarije, Ierland, IJsland, Italië, Kroatië, Letland, Litouwen, Montenegro, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Servië, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Zweden, Zwitserland	49 519

Regio's van Europa

Bron: CBS, z.d.; Eurostat, 2020

- Noord-Europa
- Oost-Europa
- Zuid-Europa
- West-Europa

Figuur 3.1. Regio's van Europa.

De datasets zullen nog moeten worden bewerkt. Hierbij zullen *missing values* van de items die in verdere analyses worden gebruikt eruit worden gefilterd. De grootte van de dataset zal hierdoor afnemen. Verder zal de dataset worden gefilterd om zo alleen de perceptie van autochtone burgers op immigranten mee te nemen in de analyse. Hiervoor zal het item "Geboren in dit land" (item brncntr) worden gebruikt. Deze variabele is gemeten op een schaal van 1 = ja en 2 = nee. Alleen de participanten die ja hebben beantwoord, zullen worden geselecteerd.

3.1.2 Operationalisering van de variabelen bij de individuele kenmerken

Verschillende constructen zullen worden gevormd aan de hand van het theoretisch kader. Om de interne consistentie per construct te meten, zal de dataset van ESS uit 2018 worden gebruikt.

De afhankelijke variabele

In dit onderzoek is de afhankelijke variabele perceptie van autochtone burgers op immigranten. Drie items uit het ESS zullen worden gebruikt voor dit construct, namelijk: (a) "Immigratie is slecht of goed voor de economie van een land" (item imbgeco), (b) "De cultuur van een land wordt ondermijnd of verrijkt door immigranten" (item imueclt) en "Immigranten maken een land een slechtere of betere plek om te wonen" (item imwbcnt). Dit construct is door Boateng et al. (2020) en Van Oorschot (2018) op dezelfde manier gevormd.

Al deze variabelen werden gemeten op een schaal van 0 tot 10, waarbij een hogere score betekent dat de perceptie op immigranten positiever is. De interne consistentie is bij dit construct goed met een Cronbach's Alpha van 0,878, wat aangeeft dat de items onderling aan elkaar zijn gerelateerd en dus samen mogen worden gevoegd.

De onafhankelijke variabelen 'individuele waarden'

Verschillende onafhankelijke variabelen worden in deze analyse gebruikt. Deze worden zowel gebruikt om de perceptie op immigranten te verklaren, maar zullen ook worden gebruikt als controlevariabele bij de analyse van de contextuele kenmerken.

Ten eerste worden de menselijke waarden onderverdeeld in vijf verschillende constructen, namelijk: vasthouden aan traditie, universalisme, vertrouwen in de maatschappij, vertrouwen in de instituties en het toelaten van immigranten. Zoals Davidov et al. (2008) aangaf, is er veel overlap tussen traditie en conformiteit, waardoor deze concepten zullen worden samengevoegd tot het construct "*vasthouden aan traditie*". Hiervoor worden vier items uit de dataset gebruikt, zoals Davidov et al. (2020) had gedaan, namelijk: (a) "Het is belangrijk dat mensen doen wat hun wordt opgedragen en dat de regels worden nageleefd" (item ipfrule), (b) "Het is belangrijk om nederig en bescheiden te zijn en niet de aandacht op te eisen" (item ipmodst), (c) "Het is belangrijk om correct gedrag te vertonen" (item ipbhprp) en (d) "Het is belangrijk om tradities en gewoonten te volgen" (item imptrad). De items zijn gemeten op een schaal van 1 tot 6. Om dit construct na de regressieanalyse makkelijker te interpreteren wordt de meetschaal van de vier items in tegenovergestelde richting geordend, hierdoor wordt de schaal 1 = lijkt helemaal niet op mij en 6 = lijkt heel erg veel op mij. Dit zorgt ervoor dat het consistent is met de bevindingen uit de theorie. Bij dit construct was de interne consistentie twijfelachtig met een Cronbach's Alpha van 0,592.

Het construct *universalisme* zal worden gevormd met dezelfde items als Davidov et al. (2020) had gedaan. De volgende twee items zullen hierbij worden gebruikt: (a) "Het is belangrijk dat iedereen gelijkwaardig wordt behandeld en gelijke kansen heeft" (item ipeqopt) en (b) "Het is belangrijk om naar mensen te luisteren die anders zijn" (item ipudrst). De items zijn tevens gemeten op een schaal van 1 tot 6. Om deze variabele echter goed te kunnen interpreteren in lijn met de theorie worden de items uit dit construct in tegenovergestelde richting geordend, waardoor 1 = lijkt helemaal niet op mij wordt en 6 = lijkt heel erg veel op mij. Dit construct had een twijfelachtige interne consistentie met een Cronbach's Alpha van 0,537.

Vertrouwen in de maatschappij wordt gemeten aan de hand van drie verschillende items. Deze items zijn gevormd aan de hand van de onderzoeken van Reeskens en Hooghe (2008), Visser, Scholte en Scheepers (2013) en Boateng et al. (2020). De items, die hiervoor worden gebruikt, zijn: (a) “De meeste mensen zijn te vertrouwen of je kan niet voorzichtig genoeg zijn” (item ppltrst), (b) “De meeste mensen proberen misbruik van je te maken of zij proberen eerlijk te zijn” (item pplfair) en (c) Mensen proberen meestal behulpzaam te zijn of denken voornamelijk aan zichzelf” (item pplhlp). Deze items werden gemeten op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat er weinig vertrouwen in de maatschappij is en 10 dat er veel vertrouwen in de maatschappij is. De interne consistentie van dit construct was goed met een Cronbach’s Alpha van 0,798.

Vertrouwen in de instituties zal worden gemeten aan de hand van zes verschillende items, volgens het onderzoek van Van Oorschot (2006). De items die hiervoor zullen worden gebruikt zijn of er vertrouwen is in (a) “het parlement” (item trstprl), (b) “het rechtsstelsel” (item trstlgl), (c) “de politie” (item trstplc), (d) “politici” (item trstplt), (e) “politieke partijen” (item trstprt) en (f) “het Europees Parlement” (item trstep). Deze variabelen werden gemeten op een schaal van 0-10, waarbij 0 = helemaal geen vertrouwen en 10 = volledig vertrouwen. De interne consistentie was bijzonder goed met een Cronbach’s Alpha van 0,902.

Het *toelaten van immigranten* wordt gemeten aan de hand van drie items, zoals in de studie van Davidov et al. (2020) is gedaan. Deze items zijn: (a) “het toelaten van mensen met dezelfde huidskleur of dezelfde etnische groep als de meerderheid” (item imsmetn), (b) “het toelaten van mensen met een andere huidskleur of etnische groep dan de meerderheid” (item imdfetn) en (c) “het toelaten van mensen uit armere landen buiten Europa” (item impcntr). De meetschaal van dit construct zal in tegenovergestelde richting worden geordend, waardoor het in lijn is met de theorie uit het vorige hoofdstuk. De schaal wordt 1 = niemand toelaten en 4 = velen toelaten om hier te komen wonen en leven. De interne consistentie van dit construct was goed met een Cronbach’s Alpha van 0,883.

De controlevariabelen

In dit onderzoek ligt de focus op de waarden en attitude van een individu tegenover immigranten. De volgende variabelen pasten hier niet bij, maar kunnen desalniettemin wel invloed hebben op de perceptie van autochtone burgers op immigranten. Ten eerste zal hierbij het construct *geluk van een individu* worden meegenomen in de analyse. Dit construct bestaat uit de volgende drie items: (a) “tevredenheid met het leven” (item stflife), (b) “tevredenheid met de huidige toestand van de economie” (item stfeco) en (c) “mate van geluk” (item happy). Deze items werden allemaal gemeten op een schaal van 0 = zeer ontevreden naar 10 = zeer tevreden. De interne consistentie van dit construct was goed met een Cronbach’s Alpha van 0,735.

Het veiligheidsgevoel van een individu zal worden gemeten aan de hand van de vraag in hoeverre het individu zich veilig voelt om alleen in het donker te wandelen op straat (item aesfdrk). Om dit construct in lijn na de regressieanalyse goed te interpreteren wordt de meetschaal in tegenovergestelde richting geordend met 1 = zeer onveilig en 4 = zeer veilig. De *hoeveelheid ontmoetingen* om sociale redenen van een individu met vrienden, familieleden of collega’s zal ook worden meegenomen in de analyse (item sclmeet). Hierbij is 0 = nooit en 7 = elke dag.

Er wordt verwacht dat demografische variabelen van invloed zullen zijn op de perceptie op immigranten. *Leeftijd* wordt berekend aan de hand van het ingevulde geboortjaar (item *agea*). *Gender* is gemeten aan de hand van 0 = vrouw en 1 = man (item *gndr*). *Religie* wordt gemeten aan de hand van de vraag of de participant 1 = wel of 2 = niet lid is bij een bepaald geloof of kerkgenootschap (item *rlgblg*).

Inkomen wordt gemeten aan de hand van het totale inkomen van een huishouden (item *hinctnta*). ESS heeft ervoor gekozen om dit op te splitsen in tien verschillende categorieën, die aan de hand van statistische data over de gehele populatie, per land zijn bepaald. Deze categorieën hebben dus verschillende monetaire waardes, afhankelijk van het land, en geven een inkomensverdeling aan. Dit was nodig, omdat de verschillende bedragen zeer afhankelijk waren van de levensomstandigheden in het desbetreffende land. Deze tien verschillende categorieën worden in deze analyse opnieuw gecategoriseerd in drie klassen, namelijk: laag-, midden-, en hoog inkomen. Hierbij omvat 'Laag inkomen' de scores 1-3, 'Midden inkomen' de scores 4-7 en 'Hoog inkomen' de scores 8-10.

Politieke voorkeur werd gemeten door een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 = links en 10 = rechts (item *lrscale*). Voor deze analyse is ervoor gekozen om dit op te delen in klassen. Hierbij horen de scores 0-3 bij de klasse 'Links', scores 4-6 bij de klasse 'Midden' inkomen en scores 7-10 bij klasse 'Rechts'.

Tot slot is *opleidingsniveau* gemeten aan de hand van hoogst genoten opleiding (item *eisced*), gemeten op de schaal van 1 = basisschool wel of niet afgemaakt naar 8 = ES-ISCED V2, waarbij er een universitaire master is behaald. Hoe hoger de score, hoe hoger het opleidingsniveau. Opleidingsniveau is opnieuw gecategoriseerd in drie klassen, namelijk laag-, middelbaar-, en hoog onderwijs. Voor deze verdeling zijn de categorieën van Volksgezondheidszorg.info (2019) gebruikt, die vervolgens vertaald zijn naar ISCED-levels om het schaalniveau van de ESS-enquête te kunnen vertalen (Onderwijs in Cijfer, z.d.). Bij de categorie 'Laag onderwijs' horen de scores 1-2, bij de categorie 'Middelbaar onderwijs' horen de scores 3-4 en bij de categorie 'Hoog onderwijs' horen de scores 5-7.

3.1.3 De datasets voor contextuele kenmerken en de variabelen

Om informatie op landelijk niveau te vergaren, zal er gebruik worden gemaakt van de database van de Statistical Office of the European Union (Eurostat, z.d.). Hierin is er van 2008 tot 2019 informatie te vinden over Europese landen. Aangezien de landelijke data zal worden vergeleken de perceptie op immigranten, die individueel is, zullen alleen landen worden geanalyseerd die in beide datasets voorkomen. Daarnaast zal er voor het percentage allochtoon in een land de dataset van United Nations Statistical Division (UNSD) worden gebruikt (UNSD, z.d.). UNSD verzamelt, voegt verschillende datasets samen en publiceert officiële demografische en sociale statistieken van landen over de gehele wereld over een verscheidenheid aan onderwerpen. Aangezien de contextuele kenmerken worden vergeleken met de afhankelijke variabele uit de dataset van ESS zal alleen data uit het jaar 2018 worden gebruikt.

Om het *BNP* per land te analyseren, zal het BNP per hoofd van de bevolking in Purchasing Power Standards (PPS) worden gebruikt. Hierbij wordt elk land vergeleken met het gemiddelde BNP in Europa en wordt hierbij de koopkracht per land meegenomen (Eurostat, 2021a). Het gemiddelde van Europa is hierbij 100. Wanneer een land meer dan 100 scoort, geeft dit aan dat het gemiddelde BNP per hoofd van de bevolking hoger is dan het Europese gemiddelde. Anderzijds geldt dat wanneer een land

minder scoort dan 100, het gemiddelde BNP per hoofd van de bevolking lager is dan het Europese gemiddelde. Bij PPS wordt de koopkracht per land meegenomen in de berekening, waardoor landen accuraat met elkaar kunnen worden vergeleken. *Mate van werkloosheid* is weergegeven in het percentage werklozen ten opzichte van de totale beroepsbevolking (Eurostat, 2021b). *Opleidingsniveau* wordt gemeten aan de hand van het percentage inwoners dat wetenschappelijk onderwijs heeft gevolgd (Eurostat, 2021c). Het *arriveren van immigranten* wordt weergegeven in de hoeveelheid mensen die voor de lange termijn in een bepaald jaar in een land zijn gearriveerd (Eurostat, 2021d). Tot slot zal het *percentage allochtonen* in een land worden verkregen van de database van UNSD. Het percentage is alleen toegankelijk van de jaren 2015 en 2019, waardoor er een schatting is gedaan van wat het percentage in 2018 was op basis van deze cijfers.

Alhoewel er wel is getracht om deze contextuele kenmerken mee te nemen in de regressieanalyse, bleek het resultaat niet bruikbaar. De contextuele data hadden te veel variatie met te weinig verschillende datapunten. Dit kwam doordat de data alleen per land was verkregen en er dus maar 29 verschillende datapunten waren per variabele. Hierdoor konden deze variabelen over de contextuele kenmerken niet worden meegenomen in de regressieanalyse en zijn ze alleen gebruikt voor de descriptieve statistiek.

3.2 Plan van analyse

Om de verschillen tussen Europese landen te analyseren, zal er eerst een trendanalyse worden uitgevoerd. Aan ESS doen elk jaar andere landen mee, waardoor ervoor is gekozen om de data te clusteren in vier verschillende regio's, te zien in Figuur 3.1 op pagina 18. De volgende variabelen zullen hierbij worden geanalyseerd: de gemiddelde percepties op immigratie, politieke voorkeur en de immigranten die arriveren in een land per jaar worden weergegeven. Hierna zullen de gemiddelden van de contextuele kenmerken van verscheidene Europese landen uit het jaar 2018 visueel worden gerepresenteerd via GIS. De contextuele kenmerken die zullen worden gevisualiseerd zijn: BNP, werkloosheid, opleidingsniveau, het arriveren van immigranten en het percentage allochtonen in een land.

Om de perceptie van autochtone burgers op immigranten te verklaren zal er een multiple regressieanalyse worden uitgevoerd. Hiervoor zal de dataset van ESS uit 2018 worden gebruikt. Aangezien de variabelen gender, inkomen, opleidingsniveau en religie categorisch van aard zijn, zullen deze worden getransformeerd in een dummy-variabele. De referentiecategorie voor deze variabelen is gebaseerd op de klasse die het grootst was, aangezien deze klasse de norm zette in de analyse. De referentie categorieën waren *Gender_vrouw*, *Midden_inkomen*, *Opleidingsniveau_midden* en *Politieke voorkeur_rechts*. Bij de regressieanalyse zal er gebruik worden gemaakt van verschillende modellen, om zo inzicht te krijgen in welke variabelen de meeste invloed hadden op de perceptie op immigranten. Tot Model 1 horen de belangrijke onafhankelijke variabelen, namelijk: de individuele waarden. In Model 2 worden de controlevariabelen apart getoetst. Tot slot zal de invloed van alle onafhankelijke variabelen en controlevariabelen worden getoetst in Model 3. Model 3 is voor de zekerheid apart getoetst voor de vier verschillende Europese regio's.

4. Resultaten

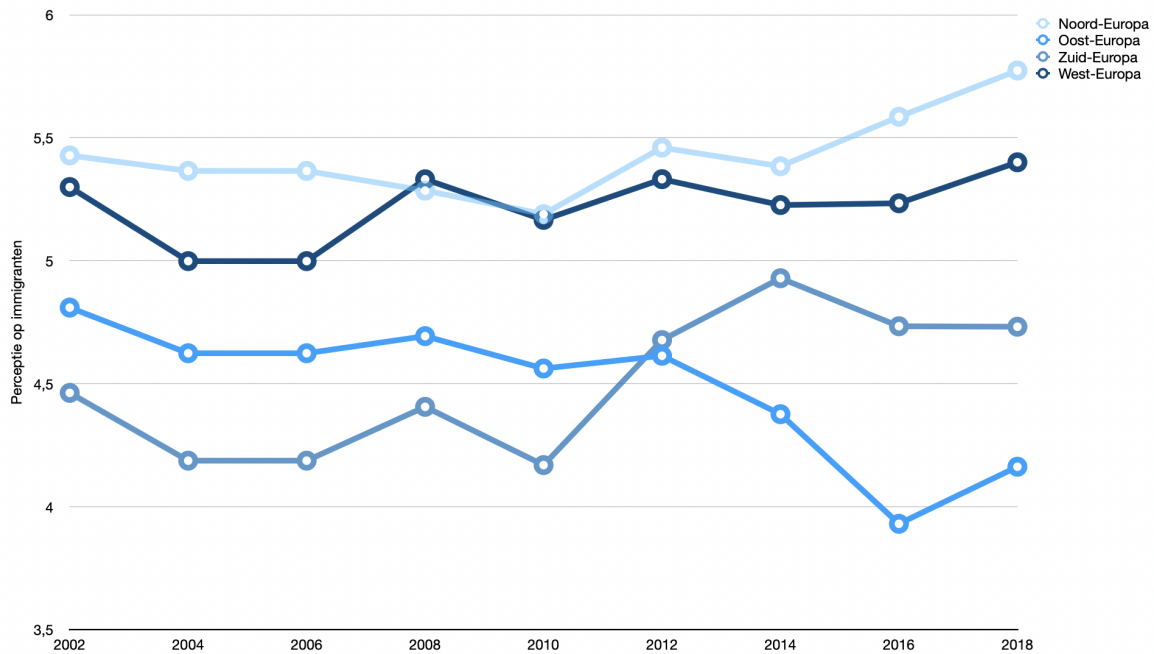
In dit hoofdstuk zullen de verschillende individuele en contextuele kenmerken worden onderzocht. Hierbij zal eerst de descriptieve statistiek worden geanalyseerd, waarna vervolgens de resultaten van de statistische analyse zullen worden behandeld.

4.1 De verschillen tussen Europese regio's

4.1.1 Trendanalyse tussen Europese regio's

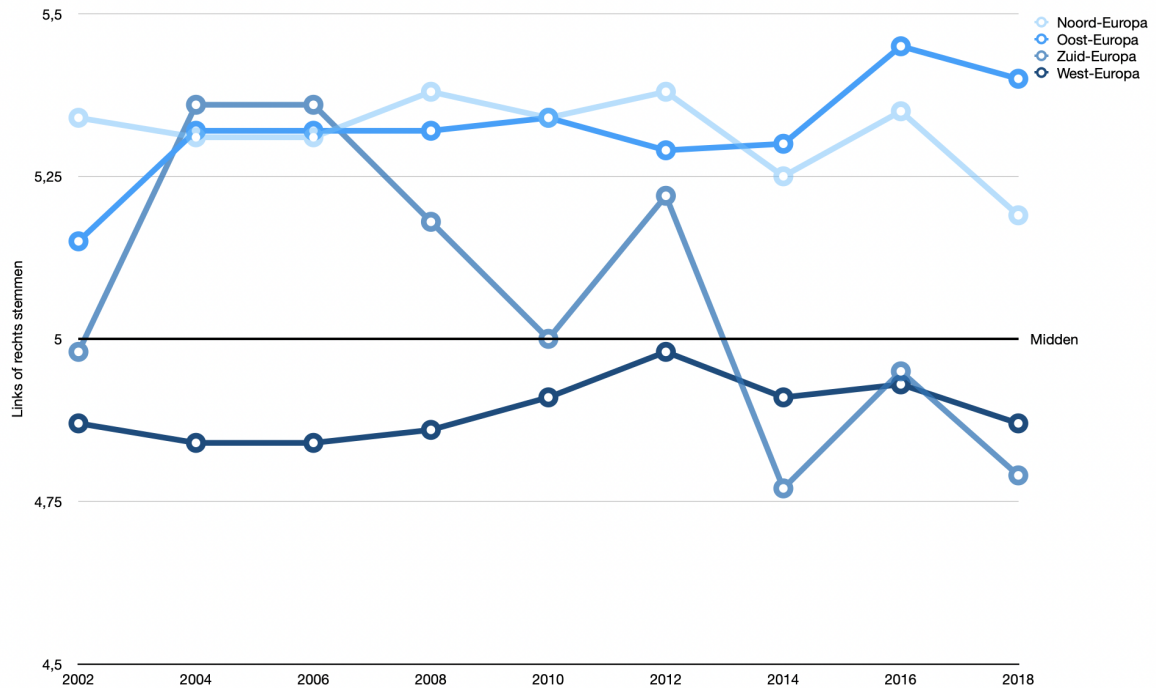
Om na te gaan hoe de perceptie op immigranten door de jaren heen is veranderd, zijn drie variabelen uit de dataset geanalyseerd van de periode 2002 tot 2018 of de periode van 2008 tot 2019, afhankelijk van de gebruikte dataset. De perceptie op immigranten, politieke voorkeur en het aantal gearriveerde immigranten in een land worden geanalyseerd, omdat uit de literatuurstudie bleek dat deze variabelen de afgelopen jaren aan verandering onderhevig waren (bv. Davis & Deole, 2017; Stockemer, 2016). Voor de trendanalyse is Europa verdeeld in vier verschillende regio's: Noord-Europa, Oost-Europa, Zuid-Europa en West-Europa, te zien in Figuur 3.1 op pagina 18.

In Figuur 4.1 is de gemiddelde perceptie op immigranten tussen 2002 en 2018 te zien. Hierbij is vijf het gemiddelde, waarbij immigranten niet positief of negatief worden waargenomen. Hoe hoger het getal, hoe positiever de perceptie op immigranten. Tussen 2002 en 2004 is te zien dat de perceptie in alle regio's negatiever werd. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de algehele houding tegenover immigranten negatiever werd in nasleep van de terroristische aanslagen van 11 september 2001 in Noordoosten van de Verenigde Staten (Azrout, De Vreese & Van Spanje, 2013). Dit heeft ervoor gezorgd dat moslims in toenemende mate gestereotypeerd werden als gewelddadig en dat er meer werd gestemd op rechtsextremistische politieke partijen (Lubbers & Coenders, 2017). Tussen 2008 en 2010 is tevens te zien dat de perceptie op immigranten voor alle regio's negatiever werd. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat in 2007-2008 de internationale kredietcrisis begon, waardoor de economische welvaart in landen onder druk kwam te staan (Isaksen, 2019). Wanneer er een recessie is, vormen immigranten voor autochtone burgers een realistisch gevaar, omdat er meer concurrentie is op bepaalde middelen, zoals werk en huisvesting (Burns & Gimpel, 2000). Dit verklaart wellicht waarom de Oost- en Zuid-Europa over het algemeen een negatievere perceptie op immigranten hebben. Aangezien in landen waar de welvaart minder hoog is, zoals in Oost-Europa, de conditie van de economie eerder de perceptie op immigranten kan beïnvloeden in vergelijking met landen waar de economische welvaart hoger is, zoals Noord-Europa (Kunovich, 2004). Tot slot is opvallend dat vanaf 2016 de perceptie op immigranten in vrijwel alle regio's toeneemt, ondanks het feit dat de toestroom van immigranten toenam als gevolg van de vluchtelingencrisis. Dit kan worden verklaard door het feit dat vanaf 2015 verschillende Europese landen een strenger immigratiebeleid werd gevoerd, wat een direct gevolg was van de in 2013 begonnen vluchtelingencrisis in Europa (Simonovits, 2019). Zo sloot Hongarije in 2015 de grenzen voor immigranten en verminderde het land de sociale voorzieningen voor immigranten (Simonovits, 2019). Het is aannemelijk dat de autochtone bevolking hierdoor minder realistisch en symbolisch gevaar ervoer door immigranten, omdat deze bevolkingsgroep niet langer in dezelfde mate druk zette op voorzieningen van de welvaartsstaat. De perceptie kan hierdoor positiever zijn geworden.

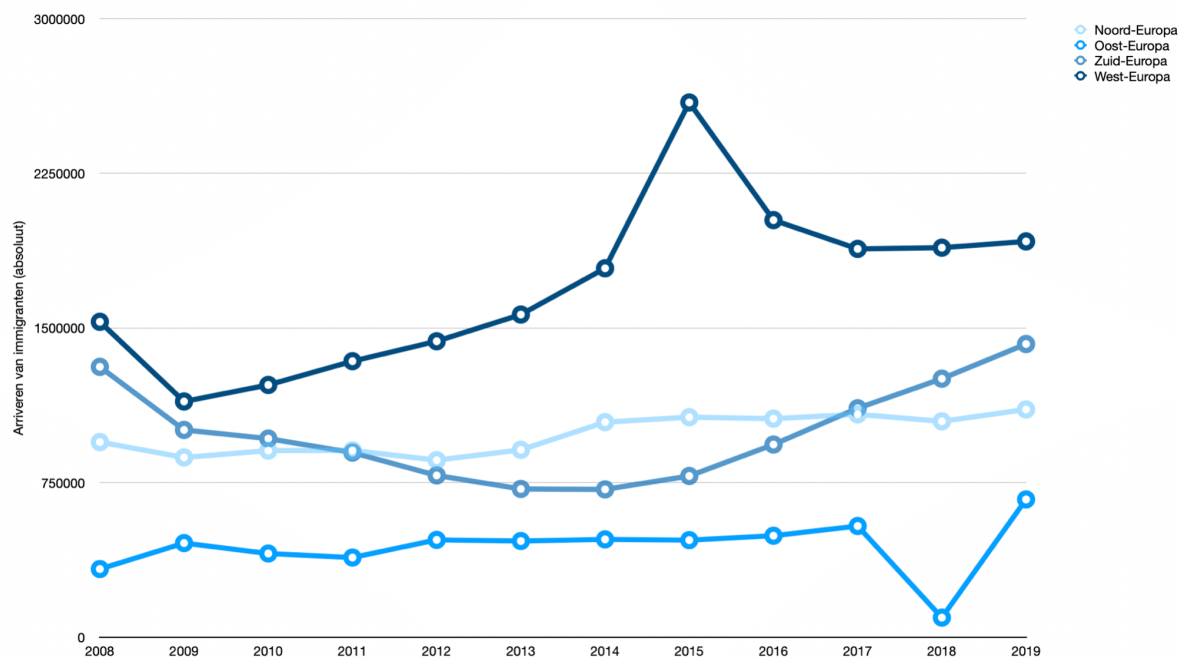
Figuur 4.1. Trendanalyse van perceptie op immigranten tussen 2002-2018 in Europa (ESS, z.d.b).

In Figuur 4.2 is een trendanalyse te zien van politieke voorkeur tussen 2002 en 2018. De waarde vijf staat hierbij voor het politieke midden, waarbij er geen identificatie is met links of rechts. Hoe hoger het getal, hoe rechtser de regio gemiddeld stemt. Echter, in vrijwel alle regio's zijn er maar een klein verschil met het midden. Dit kan worden verklaard doordat er in de Europese politiek sprake is van een trend, waarbij er een opkomst is van zowel extreemrechtse- als links partijen (Guth & Nelsen, 2019). Ondanks dat de polarisatie van de politiek in Europese landen dus toeneemt, zorgt dit ervoor dat het gemiddelde voor de desbetreffende regio's rond het midden ligt. Uit Figuur 4.2 blijkt dat Zuid-Europa het meeste te maken heeft met schommelingen in het politieke klimaat. Bovendien laat Figuur 4.2 zien dat Noord- en Oost-Europa gemiddeld gezien rechtser stemmen dan West-Europa. Echter, het is de vraag of de trend in Oost-Europa kan worden vergeleken met de perceptie op immigranten, aangezien vrijwel alle partijen, zowel links als rechts, een stelling in namen tegen immigranten (Van der Brug & Harteveld, 2021). De politieke voorkeur van Europese regio's kan dus niet direct worden vertaald naar een positievere of negatievere perceptie op immigranten.

Figuur 4.2. Trendanalyse politieke voorkeur tussen 2002-2018 in Europa (ESS, z.d.b).

De laatste trendanalyse, te zien in Figuur 4.3, gaat over het absolute aantal immigranten dat in een land arriveerde in de verschillende Europese regio's. Vanaf 2008 is te zien dat Oost- en Noord-Europa een redelijk stabiel aantal immigranten per jaar ontvangt, alhoewel er in Oost-Europa vanaf 2018 wel een lichte stijging is te zien. In West-Europa vindt er vanaf 2015 een soortgelijke stijging plaats. Dit valt samen met het feit dat de vluchtelingen crisis in 2015 op zijn hoogtepunt was, waarbij meer dan één miljoen mensen de Middellandse zee overstaken om Europa te bereiken (Conti, Di Mauro & Memoli, 2019). Het nationale beleid omtrent immigratie dat wordt gevoerd in West-Europa is een grote reden voor de fluctuaties in het aantal nieuwkomers, evenals voor de verschillen tussen individuele landen. Wanneer er naar deze individuele landelijke data wordt gekeken, is te zien dat in Duitsland de meeste immigranten arriveerden ontving, namelijk zo'n 1,5 miljoen. Dit komt mede doordat Angela Merkel, de bondskanselier van Duitsland, als uitgangspunt had om zoveel mogelijk immigranten te verwelkomen, wat ook wel de Wilkommenskultur wordt genoemd (Tatarko & Jurcik, 2020; Van der Brug & Harteveld, 2021). Niet alleen West-Europa, maar ook Zuid-Europa maakte een stijging mee in het aantal immigranten dat in het land arriveerde vanaf 2015. Dit komt waarschijnlijk doordat voornamelijk in Italië, Spanje en Griekenland de meeste vluchtelingen aankwamen en een gedeelte daarvan ook een verblijfsvergunning heeft aangevraagd in deze landen (Van der Brug & Harteveld, 2021). Echter, een groot gedeelte van deze immigranten had de intentie om door te reizen naar West- en Noord-Europa, waardoor het totaal aantal immigranten dat in een land arriveert geen realistisch beeld geeft van de hoeveelheid immigranten die werkelijk in deze landen zijn gearriveerd. Andere Europese landen waren minder positief jegens het verwelkomen van immigranten, waarbij in Oost-Europa de grenzen in 2015 juist dicht gingen (bv. Simonovits, 2019). Dit weerhield immigranten er echt niet van om een verblijfsvergunning aan te vragen in deze landen, zo blijkt uit de trendanalyse.

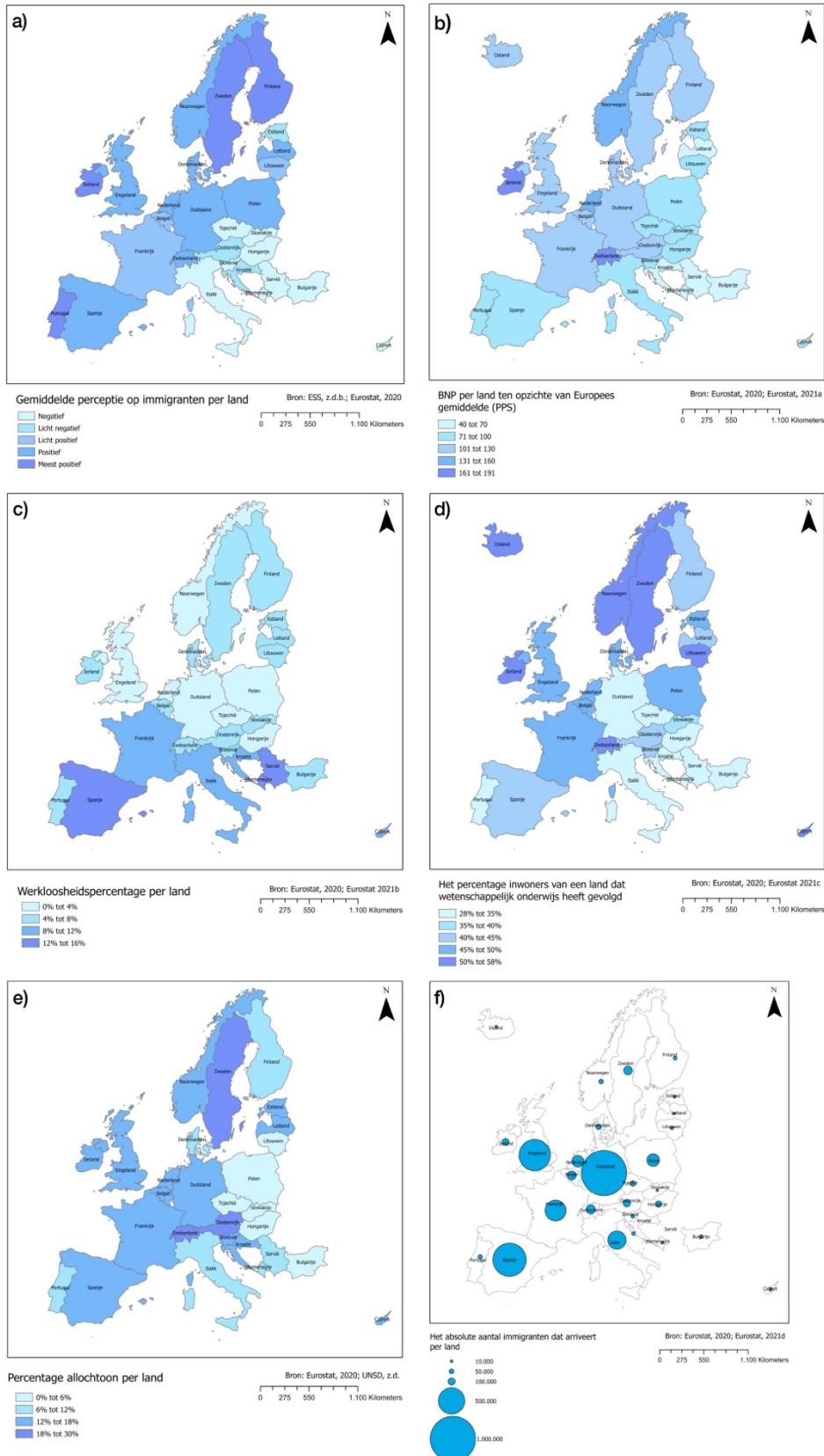

Figuur 4.3. Trendanalyse aankomst van immigranten per Europese regio tussen 2008-2019 (Eurostat, 2021d).

Wanneer de verschillende trendanalyses met elkaar worden vergeleken, komt hier niet een eenduidig beeld naar voren. De politieke voorkeur van Oost-Europa kan niet direct gelijk worden gesteld aan de perceptie op immigranten, omdat er op het gehele politieke spectrum een negatieve perceptie op immigranten te vinden was (Van der Brug & Harteveld, 2021). De invloed van de economische crisis is alleen te zien in de trendanalyse over de perceptie op immigranten. Echter, de invloed van de vluchtelingencrisis komt wel in zowel de perceptie op immigranten als in de vraag naar verblijfsvergunningen naar voren. West-Europa, en voornamelijk Duitsland, heeft in 2015 aanmerkelijk meer immigranten opgenomen dan andere Europese landen. In de perceptie op immigranten is te zien dat zij samen met Noord-Europa dan ook het meest positief naar immigranten kijken. Wanneer er wordt gekeken naar het aantal immigranten, dat arriveert per regio, is er voor alle regio's een toename te zien. Desalniettemin moet niet worden vergeten dat veel vluchtelingen geen verblijfsvergunning aanvragen in het land van aankomst en daardoor niet in deze officiële cijfers worden meegenomen. Dit zorgt voor een onderschatting van het aantal vluchtelingen in Zuid-Europese landen als Italië, die vaak enkel worden gebruikt als uitvalsbasis om door te reizen naar West- en Noord-Europa (Van der Brug & Harteveld, 2021).

4.1.2 Visuele representatie van verschillen tussen Europese landen

Uit de trendanalyse zijn er verschillen opgemerkt in tussen regio's. Om deze verder uit te diepen worden contextuele kenmerken, namelijk: percentage allochtoon, BNP, opleidingsniveau, werkloosheid en het absolute aantal immigranten dat arriveert in een land, vergeleken met de perceptie op immigranten voor het jaar 2018. Al de bijpassende visuele presentaties zijn de vinden in Figuur 4.4. De bevindingen die hierna worden besproken, zullen niet statistisch worden getoetst, waardoor er geen significant verband kan worden onderscheiden. Conclusies zullen dus met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Figuur 4.4. a) De gemiddelde perceptie op immigranten per land in 2018; b) Het gemiddelde BNP ten opzichte van Europees gemiddelde per land in 2018; c) Het werkloosheidspercentage per land in 2018; d) Het percentage inwoners dat wetenschappelijk onderwijs heeft gevolgd per land in 2018; e) Het percentage allochtoon per land in 2018; f) Het absolute aantal immigranten dat voor langere tijd in een land arriveert in 2018.

Wanneer de gemiddelde perceptie op immigranten wordt uitgesplitst per land is te zien in Figuur 4.4a dat de perceptie voornamelijk negatief is in Zuid- en Oost-Europa in vergelijking met andere delen van Europa. Dit is in lijn met de bevindingen van de trendanalyse. Wanneer deze gemiddelde perceptie visueel wordt vergeleken met de contextuele variabelen zijn er een aantal aspecten opvallend.

De visualisering van de contextuele kenmerken laat zien dat, wanneer het BNP in een land hoger is, de perceptie op immigranten in deze landen positiever is. Het BNP is gemiddeld gezien lager in Zuid- en Oost-Europa in vergelijking met andere delen van Europa, te zien in Figuur 4.4b. In landen waar de economische conditie van een land lager is, is de kans groter dat immigranten een realistisch gevaar zijn voor de autochtone bevolking (Burns & Gimpel, 2000; Coenders et al., 2008). Dit komt mede doordat er in tijden van recessie meer concurrentie is op bepaalde middelen, zoals werk en huisvesting. In Figuur 4.4c is de werkloosheid visueel weergegeven, waarbij dan ook te zien is dat voornamelijk in Zuid-Europa de werkloosheid het hoogst is. In landen waar de welvaart minder hoog is, zoals in Oost-Europa, zal hierbij de economische conditie van een land eerder te perceptie op immigranten beïnvloeden in vergelijking met landen waar de economische welvaart hoger is (Kunovich, 2004). Dit is dan ook terug te zien wanneer de verschillende figuren met elkaar worden vergeleken: In de regio's waar het BNP lager is en de werkloosheid hoger, is de perceptie op immigranten negatiever.

In Figuur 4.4d is te zien dat in Noord- en West-Europa in vergelijking met andere Europese regio's meer burgers wetenschappelijk onderwijs hebben gevolgd. Dit patroon komt redelijk overeen met de landen waar de perceptie op immigranten positiever is. Een reden hiervoor kan zijn dat het educatieniveau iets zegt over de economische welvaart in een land, en dat wanneer meer burgers de mogelijkheid hebben om zich hoger op te leiden, dat dit de perceptie op immigranten positief wordt beïnvloed (Coenders et al., 2008; Lahav 2004; Semyonov et al., 2008). Hoewel opleidingsniveau dus samen lijkt te hangen met de perceptie op immigranten komt het patroon niet één-op-één overeen. Zo is in Duitsland het percentage bevolking dat wetenschappelijk onderwijs heeft gevolgd lager, maar hun perceptie op immigranten, vergeleken met bijvoorbeeld Italië, Servië en Bulgarije, positiever. Dit indiceert dat er meerdere factoren van invloed zijn dan alleen opleidingsniveau. In het geval van Duitsland zou de afwijking kunnen worden verklaard door Duitslands unieke benadering van de vluchtelingencrisis, waarbij het verwelkomen van immigranten beleidsmatig centraal staat. Wat de reden ook is, de vraag resteert wat de precieze relatie is tussen opleidingsniveau en perceptie op immigranten.

In Noord- en West-Europa, waar het percentage allochtoon in de bevolking hoger is, is de perceptie op immigranten positiever in vergelijking met de rest van Europa, te zien in figuur 4.4e. Een grotere immigrantengroep kan voor zowel realistisch als symbolisch gevaar zorgen voor de autochtone bevolking, doordat er meer concurrentie is op bepaalde middelen zoals werk en huisvesting (Burns & Gimpel, 2000; McLaren, 2003b; Scheepers et al., 2002). Dit is echter zeer afhankelijk van nationale factoren, waarbij onder andere de economische, politieke en sociaal-culturele situatie invloed heeft op in hoeverre een individu gevaar ervaart van immigranten. In Noord- en West-Europa is de economische conditie van landen in vergelijking met Zuid- en Oost-Europa hoger. Dit is onder andere te zien aan het feit dat het educatieniveau hoger is, het gemiddelde BNP hoger is en meer mensen een baan hebben. Het is aannemelijk dat de autochtone bevolking om deze reden minder gevaar ziet in de komst van immigranten, zoals eerder is gevonden in onderzoek van (Coenders & Scheepers,

2003; Gang, Rivera-Batiz & Yun, 2002; Chandler & Tsai, 2001). Desalniettemin kunnen er in een land zelf grote verschillen zijn in hoeverre de autochtone bevolking gevaar ervaart van immigranten, waarbij verschillende bevolkingsgroepen een andere perceptie kunnen genieten (bv. Green, 2009).

Tot slot is er in figuur 4.4f het absolute aantal immigranten dat in een land arriveerde weergegeven. Opvallend hierbij is dat er per Europese regio grote verschillen zijn in hoeveel immigranten worden toegelaten. Zo laat Duitsland veruit de meeste immigranten toe uit alle landen in West-Europa, laat Engeland de meeste immigranten toe uit de regio Noord-Europa en neemt Spanje in Zuid-Europa de meeste immigranten toe. Wanneer dit wordt vergeleken met de perceptie op immigranten moet er rekening worden gehouden met het feit dat reisbewegingen van immigranten niet visueel worden gepresenteerd. Opmerkelijk bij Figuur 4.4f is dat de meeste immigranten arriveren voor in Noord- en West-Europa.

Samenvattend kan er dus worden gesteld dat in de landen waar het BNP hoger is, meer burgers een baan hebben, het opleidingsniveau hoger is en het percentage allochtonen in een land hoger is, dat de perceptie op immigranten positiever is. Deze aspecten komen visueel gezien het sterkst naar voren, alhoewel er grote verschillen zijn tussen landen per regio. Zo hoort Portugal bij Zuid-Europa, maar heeft het land een lager werkloosheidspercentage en een positievere perceptie op immigranten vergeleken met de rest van de regio. Het is van belang dat deze regionale verschillen ook in acht worden genomen, alhoewel dit niet onderdoet aan de interpretatie van het patroon wat visueel is te zien.

4.2 Verklaring van Europese perceptie op immigranten in 2018

Om na te gaan wat bijdraagt aan de perceptie op immigranten op individueel niveau zal er gebruik worden gemaakt van een multiple regressieanalyse. De statistische maten van de gebruikte variabelen zijn te vinden in Bijlage 7.1 op pagina 43. Hierbij is er voldaan aan de vooronderstellingen om deze uit te voeren, waarbij de figuren van homoscedasticiteit en normaalverdeling te zien zijn in Bijlage 7.2 op pagina 45. De resultaten worden weergegeven in Tabel 4.1 en laten consistent zien dat individuele waarden van substantiële invloed zijn op de perceptie van de autochtone burgers op immigranten.

Tabel 4.1. De uitkomst van de multiple regressieanalyse voor de individuele kenmerken.

	Model 1: Individuele waarden		Model 2: Controlevariabelen		Model 3: Alle kenmerken	
	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>
<i>Constant</i>	0,196**	0,064	2,884***	0,092	-0,247*	0,102
<i>R²</i>	0,473		0,182		0,477	
<i>Individuele waarden</i>						
Vasthouden aan traditie	-0,220***	0,011			-0,211***	0,012
Universalisme	0,166***	0,011			0,159***	0,012
Vertrouwen in de maatschappij	0,137***	0,005			0,099***	0,006
Vertrouwen in de instituties	0,179***	0,005			0,154***	0,006
Toelaten van immigranten	1,497***	0,012			1,403***	0,014
<i>Controlevariabelen</i>						
Geluk van het individu			0,306***	0,008	0,084***	0,007
Sociale ontmoetingen			0,078***	0,008	-0,013	0,007
Veiligheidsgevoel			0,350***	0,016	0,150***	0,014
Leeftijd			-0,004***	0,001	0,003***	0,001
Gender_man			-0,136***	0,024	0,003	0,020
Inkomen_laag			-0,031	0,029	0,025	0,025
Inkomen_hoog			0,124***	0,029	0,054*	0,024
Opleidingsniveau_laag			0,132***	0,032	0,091***	0,027
Opleidingsniveau_hoog			0,863***	0,027	0,318***	0,023
Politieke voorkeur_links			0,976***	0,034	0,325***	0,029
Politieke voorkeur_midden			0,402***	0,028	0,115***	0,024
Religie_geen			0,166***	0,024	-0,031	0,021

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

Allereerst zal Model 1 besproken worden, die alle individuele waarden omvat. De resultaten van Model 1 indiceren dat mensen die niet aan tradities vasthouden, positiever tegenover immigranten staan. Dit effect is stabiel wanneer de controlevariabelen worden toegevoegd, wat betekent dat het effect zuiver is. Dit resultaat is in lijn met de verwachting dat mensen die meer vasthouden aan tradities, een negatievere perceptie hebben op immigranten. Het effect van universalisme is tevens naar verwachting. Immers hebben mensen met een meer universalistisch wereldbeeld een positievere perceptie op immigranten. Hetzelfde patroon kan worden geïdentificeerd voor vertrouwen in de maatschappij en vertrouwen in instituties, zodat mensen die hoger scoren op deze variabelen een positievere perceptie op immigranten hebben. Uit alle individuele waarden, heeft de variabele over de houding op het toelaten van immigranten de meeste invloed. Model 1 wijst erop dat mensen die zijn voor het toelaten van immigranten, ook een positievere perceptie hebben op deze immigranten. Al met al, laten deze resultaten zien dat individuele kenmerken een substantiële invloed hebben, die overeenkomt met de verwachtingen uit de theorie. Dit effect blijft stabiel over alle relevante modellen, wat uitwijst dat de individuele kenmerken inderdaad verantwoordelijk zijn voor een groot gedeelte van de variantie op de perceptie op immigranten.

Model 2 omvat alle controlevariabelen. De resultaten indiceren dat geluk van het individu, de hoeveelheid sociale ontmoetingen en veiligheidsgevoel een positief effect hebben op de perceptie op immigranten. Daarnaast is er een licht effect bij leeftijd, wat aangeeft dat hoe ouder een individu, hoe negatiever de perceptie. Mannen kijken ten opzichte van vrouwen negatiever naar immigranten. Daarnaast hebben hoge inkomens een significant positiever effect op de perceptie op immigranten in vergelijking met middeninkomens. Zowel een laag als hoog opleidingsniveau hebben een significant positief effect, wat betekent dat deze inkomensgroepen in vergelijking met het middelbaar opleidingsniveau een positievere perceptie hebben op immigranten. Zowel een linkse als midden politieke voorkeur hebben een positievere perceptie op immigranten in vergelijking met een rechtse politieke voorkeur. Tot slot heeft het hebben van geen religie een positieve invloed op de perceptie op immigranten. De richting van deze effecten blijven hetzelfde in Model 3. Echter, de grootte van het effect is over het algemeen kleiner geworden, zoals bij geluk van het individu en hogere opleidingsniveau. Twee variabelen hebben zelfs geen significant effect op de perceptie op immigranten, namelijk: sociale ontmoetingen en het hebben van geen religie.

Het effect van de individuele waarden is stabiel over de verschillende modellen, terwijl er bij de controlevariabelen een duidelijk verschil is te zien. Dit impliceert dat de individuele waarden voor het grootste gedeelte de perceptie op immigranten verklaren. Het percentage verklaarde variantie over alle drie de modellen versterkt dit vermoeden: de inclusie van de controlevariabelen leidt tot slechts een kleine toename in de verklaarde variantie.

Model 3 is tevens uitgevoerd voor de vier verschillende regio's, te zien in Bijlage 7.3 op pagina 48. Hieruit komt naar voren dat de individuele waarden over alle regio's een redelijk gelijk effect hebben op de perceptie op immigranten, terwijl er bij de controlevariabelen alleen lichte verschillen zijn op te merken. Daarnaast verklaart het model de perceptie op immigranten het slechtst voor Oost-Europa. Aangezien er tussen de verschillende regio's geen grote verschillen zijn op te merken, is het

waardevoller om de individuele waarden in vergelijking met de controlevariabelen te bespreken in dit hoofdstuk.

Al met al kan er worden gesteld dat individuele waarden voor een groot gedeelte bijdragen aan de perceptie op immigranten en dat er hierbij geen grote verschillen zijn op te merken tussen de verschillende Europese regio's. Dat de individuele waarden het meeste effect zouden hebben op de perceptie op immigranten kwam niet geheel onverwacht. Deze waarden beïnvloeden namelijk de houding van een individu, wat ook is terug te zien in de resultaten. Geluk van een individu, veiligheidsgevoel en religie zouden kunnen worden omschreven als een houding van een individu. Wanneer de individuele waarden in het model zitten, wordt het effect van geluk van een individu, veiligheidsgevoel en religie kleiner of niet significant. Dit laat zien dat individuele waarden dus meer effect hebben op de perceptie op immigranten. In dit onderzoek is niet onderzocht in hoeverre de individuele waarden verschillen tussen landen, maar is wel duidelijk geworden dat individuele waarden in Europa van grote invloed zijn op de perceptie op immigranten.

5. Conclusie en discussie

Het doel van dit onderzoek was om de verschillen in perceptie op immigranten tussen Europese regio's beter te identificeren en te verklaren. Hierbij was de verwachting dat contextuele kenmerken van invloed zijn om de verschillen in perceptie op immigranten tussen landen te verklaren en dat de individuele waarden de algehele perceptie op immigranten zou verklaren. Dit onderzoek heeft deze verwachting inderdaad waargemaakt, hoewel de contextuele kenmerken niet statistisch getoetst konden worden.

In de descriptieve statistiek werden de contextuele verschillen tussen landen vergeleken met de perceptie op immigranten. Hieruit kwamen duidelijke verschillen tussen landen en regio's naar voren. Zo was visueel waar te nemen dat wanneer er in een land sprake was van een hogere BNP, meer burgers een baan hadden en er meer allochtonen in een land wonen, de houding tegenover immigranten positiever is. Dit was voornamelijk visueel te zien in Noord- en West-Europa. Uit voorgaande onderzoeken is al gebleken dat de economische conditie van een land, in dit onderzoek gemeten door middel van BNP en werkloosheid, van grote invloed is op de perceptie op immigranten (bv. Burns & Gimpel, 2000; McLaren, 2003b; Scheepers et al., 2002). Echter, dit lijkt niet altijd het geval te zijn. Zo bleek uit onderzoek van Mayda (2006) dat verzet tegen immigranten ook kan ontstaan in landen waar de economie bloeit. In deze landen wordt er volgens dit onderzoek meer een symbolisch gevaar ervaren van immigranten. Alhoewel de economische conditie in bepaalde landen dus in relatie staan met de perceptie op immigranten, is deze relatie in andere landen in mindere mate te identificeren. Desondanks dat deze regionale verschillen zijn opgemerkt, doet dit niet af aan het patroon dat visueel tussen regio's te zien is.

Daarnaast is er in dit onderzoek een lichte relatie te vinden tussen de perceptie op immigranten en de het aantal burgers dat wetenschappelijk onderwijs heeft gevolgd. Echter, dit patroon komt niet één-op-één overeen en er zijn grote regionale verschillen. Een verklaring hiervoor kan zijn dat educatie zeer context-afhankelijk is en dat er veelal grote verschillen zijn tussen landen en de daarbij behorende educatiesystemen (Hjerm, 2007). In andere onderzoeken kwam deze relatie wel consistent naar voren, waarbij hoger opgeleiden over het algemeen een positievere perceptie hebben op immigranten (bv. Hainmueller & Hiscox, 2007; Wagner & Zick, 1995).

Daarnaast is de grootte van de immigrantengroep onderzocht aan de hand van het percentage allochtonen in een land en het aantal immigranten dat arriveert in een land. Hierbij is er in landen waar meer allochtonen wonen een positievere perceptie op immigranten. Dit zou het onderzoek van Eger en Breznau (2016) ondersteunen, aangezien dit onderzoek heeft aangetoond dat wanneer autochtone burgers meer in contact komen met immigranten zorgt dit voor een positievere perceptie. Ander onderzoek laat echter juist het tegenovergestelde zien, waarbij een grote immigrantengroep zou zorgen voor meer competitie op banen, macht en status (McLaren, 2003b). Een verklaring voor de inconsistente invloed van de grootte van de immigrantengroep zou kunnen zijn dat niet de groeps grootte zelf, maar dat een plotselinge toename van immigranten eerder zou zorgen voor een negatievere perceptie, zeker wanneer dit onderwerp wordt gepolitiseerd (Hopkins, 2010; Zick et al., 2008). Bij de trendanalyse is te zien dat voornamelijk West-Europa te maken kreeg met een plotselinge toename van immigranten. De perceptie op immigranten in West-Europa is echter in vergelijking met andere regio's nog steeds positief. Dit effect is in dit onderzoek dus niet terug te zien.

De regressieanalyse toonde aan dat de individuele waarden voor ongeveer 47% de perceptie op immigranten verklaren. Hierbij zorgen dus het vasthouden aan traditie, het geloven in universalisme, meer vertrouwen in de maatschappij en instituties en een positievere houding jegens het toelaten van immigranten voor een positievere perceptie op immigranten. Dit is in lijn der verwachting, aangezien de perceptie op immigranten, wat ook wel kan worden gezien als een houding jegens immigranten, kan veranderen over de tijd heen, omdat het is gebaseerd op verschillende waarden (Davidov et al., 2020). Deze resultaten zijn in lijn met onderzoeken die aantonen dat menselijke waarden voor een groot gedeelte negatieve sentimenten richting immigranten verklaren (Beierlein, Kuntz & Davidov, 2016; Davidov & Meuleman, 2012; Sagiv & Schwartz, 1995). Zo heeft onderzoek van Davidov et al. (2020) aangetoond dat in 2014 universalistische waarden zorgen voor een verminderde perceptie van gevaar door immigranten in West- en Oost-Europa. Dit sluit aan bij de resultaten van dit onderzoek. Hoewel dit wellicht niet de meest opvallende uitkomsten zijn, indiceert dit wel dat deze meetmethode werkt voor verschillende jaargangen. In 2018 speelden individuele waarden nog steeds een belangrijke rol in de perceptie op immigranten, waardoor voorgaande studies als het ware zijn vernieuwd.

Concluderend kan er dus worden gesteld dat er wel degelijk contextuele verschillen worden waargenomen tussen landen, namelijk in het BNP, werkloosheid, opleidingsniveau, aantal allochtonen dat in een land leeft en aantal immigranten dat arriveert in een land. Echter, er kunnen geen harde conclusies aan deze bevindingen worden verbonden, omdat deze in dit onderzoek niet statistisch getoetst konden worden door beperkingen met de beschikbare data. Wat wel statistisch onderzocht kon worden waren individuele waarden. Deze individuele waarden blijken aan het einde van de streep het meest invloedrijk: in de vier verschillende Europese regio's, verklaren ze elk voor een groot gedeelte de perceptie op immigranten.

5.1 Reflectie op het onderzoeksproces

Dit onderzoek heeft ervoor gezorgd dat de perceptie op immigranten in Europa opnieuw is onderzocht in de hedendaagse context, waardoor het een toevoeging is op oudere onderzoeken. Daarnaast heeft het een nieuw perspectief geboden in hoe en waardoor de perceptie op immigranten verschillen tussen Europese landen. Dit onderzoek heeft te maken met een gevoelig onderwerp, waar in Europa veel discussie over bestaat. Alhoewel dit onderzoek niet de discussie wegneemt, zorgt het er wellicht wel voor dat de perceptie op immigranten beter kan worden begrepen aangezien het afhankelijk is van nationale factoren. Hierbij is het dus van belang dat in een discussie niet meer de negatieve of positieve perceptie van autochtone burgers op immigranten centraal staat, maar er meer aandacht komt voor de onderliggende zaken die zorgen voor realistisch en/of symbolisch gevaar. Huisvesting, werkgelegenheid, maar ook ervoor zorgen dat iedereen zijn cultuur kan uiten, kunnen een rol spelen. Ook de onderzoeker is, net als de perceptie op immigranten, gebonden aan een bepaalde context met nationale factoren, die bepalen wat de onderzoeker wel of niet belangrijk acht. Onderzoekers uit een andere context zouden wellicht aan andere factoren voorrang geven op basis van hun achtergrond. Alhoewel is geprobeerd om deze *bias* in dit onderzoek te beperken, is het van belang om te realiseren dat de onderzoeker zich bevindt in een bepaalde context, die zowel bewust als onbewust het onderzoek heeft kunnen beïnvloeden.

In dit onderzoek zaten een aantal valkuilen, die ervoor hebben gezorgd dat de resultaten wellicht niet volledig zijn. Ten eerste zijn de contextuele kenmerken, zoals het BNP, werkloosheid en percentage allochtoon in een land, niet statistisch getoetst. Dit komt mede doordat de contextuele cijfers niet adequaat aan de dataset konden worden toegevoegd, waardoor de verschillen tussen landen te hoog waren. Dit heeft tot gevolg gehad dat deze contextuele kenmerken alleen visueel konden worden bestudeerd. Ten tweede zorgt de manier van dataverzameling van de meest gebruikte dataset in deze studie, ESS, er wellicht voor dat antwoorden sociaal-wenselijk zijn ingevuld. De perceptie op immigranten is een gevoelig onderwerp en participanten van deze studie zijn genoodzaakt om hun antwoord in te vullen onder begeleiding van een interviewer. Doordat deze interviewer erbij zit, worden antwoorden wellicht sociaal-wenselijk ingevuld, wat de resultaten minder betrouwbaar maakt. Ten derde is het lastig om de verschillen tussen landen goed te identificeren, omdat er niet veel literatuur is die de exacte reden noemt dat deze verschillen bestaan. Alhoewel dit onderzoek wellicht een beter beeld geeft van de verschillen, is het noodzakelijk dat er meer wordt gekeken naar hoe de perceptie op immigranten wordt beïnvloed door de contextuele kenmerken, en voornamelijk ook, waarom deze verschillen tussen landen voorkomen. Ten vierde is er in dit onderzoek gebruik gemaakt van vier Europese regio's, mede om op deze manier de resultaten makkelijker te kunnen interpreteren en te koppelen aan literatuur. Echter, dit heeft ook tot gevolg dat de nuance ontbreekt, omdat verschillende landen tegelijkertijd worden geïnterpreteerd, terwijl onderlinge verschillen tussen landen groot kunnen zijn. Tot slot is de ESS-dataset van 2018 niet volledig, waardoor een aantal landen niet zijn meegenomen in deze analyse. Dit had tot gevolg dat bijvoorbeeld Griekenland niet is meegenomen in de analyse, terwijl dit land wel te maken heeft gehad met een groot aantal immigranten dat arriveerde (van der Brug & Hartevelde, 2021). Dit heeft er wellicht voor gezorgd dat de perceptie op immigranten niet volledig was.

5.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Voor vervolgonderzoek wordt er dan ook aanbevolen om de contextuele kenmerken statistisch te onderzoeken aan de hand van adequate methoden. Daarnaast is het van belang dat er meer onderzoek komt naar de onderliggende redenen van de sociaal-culturele, politieke en economische verschillen tussen landen om zo de gevonden resultaten beter in het perspectief te zien van de nationale kenmerken. Tot op heden wordt er wel veel onderzoek gedaan naar de verschillen, maar niet zozeer naar de redenen van deze nationale verschillen, wat echter wel belangrijk is, omdat dit een belangrijk perspectief biedt in waarom de perceptie verschilt tussen verschillende landen. Daarnaast wordt er aanbevolen dat er betere meetmethoden moeten worden ontwikkeld om de perceptie op immigranten te meten. Het gebruik van een enquête, waarbij er een construct kan worden gemaakt van verschillende items zorgt ervoor dat eventuele verklaringen van deze perceptie niet of nauwelijks kunnen worden geïdentificeerd in onderzoek. Tot slot is het van belang dat de aankomst van het aantal immigranten in een land adequater wordt gemeten. In het heden wordt er nog veel gekeken naar waar de verblijfsvergunningen worden aangevraagd. Echter, deze zijn niet adequaat, omdat immigranten vaak niet een verblijfsvergunning aanvragen in het land waarin ze aankomen, omdat zij hier niet voor langere tijd willen verblijven (Van der Brug & Hartevelde, 2021). Hierdoor is het lastig om deze variabele statistisch te toetsen, omdat de cijfers niet adequaat zijn. Als de academische wereld de perceptie op immigranten beter wil begrijpen, zal een oplossing moeten worden gezocht op deze problemen.

6. Bibliografie

- Abbas, T. (2007). Muslim minorities in Britain: Integration, multiculturalism and radicalism in the post-7/7 period. In *Journal of Intercultural Studies*, 28, 287-300.
- Adams, R.E., & Serpe, R.T. (2000). Social integration, fear of crime, and life satisfaction. In *Sociological Perspectives*, 43, 605-629.
- Albrecht, H.J. (2013). Chapter 6: Immigration, crime, and unsafety. In A. Crawford (Red.), *Crime and Insecurity* (pp. 159 – 183). London, UK: Routledge.
- Azjen, I. (1993). Attitude theory and the attitude-behaviour relation. In D. Krebs & P. Schmidt (reds.), *New Directions in Attitude Measurement* (pp. 41–57). Berlin: De Gruyter.
- Azrout, R., Vreese, C. de, & Spanje, J. van. (2013). A threat called Turkey: Perceived religious threat and support for EU entry of Croatia, Switzerland and Turkey. In *Acta Politica* 48, 2–21.
- Ball-Rokeach, S.J., & Loges, W.E. (1994). Choosing equality: the correspondence between attitudes about race and the value of equality. In *Journal of Social Issues*, 50, 9–18.
- Beierlein, C., Kuntz, A., & Davidov, E. (2016). Universalism, conservatism and attitudes toward minority groups. In *Social Science Research*, 58, 68-79.
- Boateng, F.D., McCann, W.S., Chenane, J.L., & Pryce, D.K. (2020). Perceptions of Immigrants in Europe: A Multilevel Assessment of Macrolevel conditions. In *Social Science Quarterly*, 102(1), 209–227.
- Bobo, L. (1983). Whites' opposition to busing: Symbolic racism or realistic group conflict? In *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(6), 1196–1210.
- Branscombe, N.R. Schmitt, M.T., & Harvey, R.D. (1999). Perceiving pervasive discrimination among African Americans: Implications for group identification and well-being. In *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 135–149.
- Burg, W. van der, & Fennema, M. (2007). What causes people to vote for a radical right party? A review of recent work. In *International Journal of Public Opinion Research*, 19(4), 474–487.
- Brug, van der W., & Hartevelde, E. (2021). The conditional effects of the refugee crisis on immigration attitudes and nationalism. In *European Union Politics*, 22(2), 227-247.
- Burns, P., & Gimpel, J.G. (2000). Economic insecurity, prejudicial stereotypes, and public opinion on immigration policy. In *Political Science Quarterly*, 115(2), 201-225.
- CBS. (z.d.). Regio's van Europa. Geraadpleegd op 5 juni 2021, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/30/twee-derde-zomervakanties-geboekt-via-internet/regio-s-van-europa>
- Ceobanu, A.M. (2010). Usual suspects? Public views about immigrants' impact on crime in European countries. In *International Journal of Comparative Sociology*, 52(1–2), 114–131.
- Ceobanu, A.M., & Escandell, X. (2010). Comparative Analyses of Public Attitudes Toward Immigrants and Immigration Using Multinational Survey Data: A Review of Theories and Research. In *Annual Review of Sociology*, 36, 309–328.
- Chandler, C.R., & Tsai, Y. (2001). Social factor influencing immigration attitudes: An analysis of data from the General Social Survey. In *The Social Science Journal*, 38, 177–188.
- Coenders, M., & Scheepers, P. (2003). The effect of education on nationalism and ethnic exclusionism: an international comparison. In *Political Psychology*, 24(2), 313–343.
- Coenders, M., Lubbers, M., & Scheepers, P. (2008). Support for repatriation policies of migrants: comparisons across and explanations for European countries. In *International Journal of Comparative Sociology*, 49(2–3), 175–194.
- Coleman, D. (2006). Immigration and ethnic change in low-fertility countries: A third demographic transition. In *Population and Development Review*, 32(3), 401-446.
- Conti, N., Di Mauro, D., & Memoli, V. (2019). Citizens, immigration, and the EU as a shield. In *European Union Politics*, 20(3), 492–510.
- Croucher, S.M. (2013). Integrated Threat Theory and Acceptance of Immigrant Assimilation: An

- analysis of Muslim Immigration in Western Europe. In *Communication Monographs*, 80 (1), 46-62.
- Croucher, S.M., & Cronn-Mills, D. (2011). *Religious misperceptions: The case of Muslims and Christians in France and Britain*. New York: Hampton Press.
- Davidov, E., Meuleman, B., Billiet, J., & Schmidt, P. (2008). Values and support for immigration: A cross country comparison. In *European Sociological Review*, 24(5), 583–599.
- Davidov, E., & Meuleman, B. (2012). Explaining attitudes towards immigration policies in European countries: The role of human values. In *Journal of Ethnic & Migration Studies*, 38, 757-775.
- Davidov, E., Seddig, D., Gorodzeisky, A., Raijman, R., Schmidt, P., & Semyonov, M. (2020). Direct and indirect predictors of opposition to immigration in Europe: individual values, cultural values and symbolic threat. In *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(3), 553–573.
- Davis, L., & Deole, S.S. (2017). Immigration and the rise of far-right parties in Europe. In *Ifo DICE Report*, 15(4), 10–15.
- Di Mauro, D., & Memoli, V. (2021). Instrumental explanations of attitudes towards immigrants during the “refugee crisis”: Evidence from Italy. In *International Social Science Journal*, 71 (239-240), 49-62.
- Diaz, R.M., Ayala, G., Bein, E., Henne, J., & Martin, B.V. (2001). The impact of homophobia, poverty, and racism on the mental health of gay and bisexual Latino men: Findings from 3 U.S. cities. In *American Journal of Public Health*, 91, 927–932.
- Dyson, T. (2010). *Population and Development: The Demographic Transition*. London/New York: Zed Books.
- Eger, M.A., & Bohman, A. (2016). The political consequence of contemporary immigration. In *Sociology Compass*, 10, 877-892.
- Eger, M.A., & Breznau, N. (2016). Immigration and the welfare state: A cross-regional analysis of European welfare attitudes. In *Welfare Studies Working Paper Series*. Department of Sociology, Umeå University.
- Espenshade, T., & Hempstead, K. (1996). Contemporary American Attitudes Toward U.S. Immigration. In *International Migration Review*, 30(2), 535–70.
- ESS. (z.d.a). Frequently asked questions. Geraadpleegd op 16 mei 2021, van <https://www.europeansocialsurvey.org/about/faq.html>
- ESS. (z.d.b). Data and documentation by round [dataset]. Geraadpleegd op 10 mei 2021, van <https://www.europeansocialsurvey.org/data/download.html?r=9>
- Esses, V.M., Haddock, G., & Zanna, M.P. (1993). Values, stereotypes, and emotions as determinants of intergroup attitudes. In D.M. Mackie & D.S. Hamilton (reds.), *Affect, Cognition and Stereotyping: Intergroup Processes in Group Perception*. San Diego, CA: Academic Press.
- Esses, V.M., Dovidio, J.F., Jackson, L.M., & Armstrong, T.L. (2002). The Immigration Dilemma: The Role of Perceived Group Competition, Ethnic Prejudice, and National Identity. In *Journal of Social Issues*, 57(3), 389–412.
- Esses, V.M., Dovidio, J.F., & Hodson, G. (2003). Public Attitudes Toward Immigration in the United States and Canada in Response to the September 11, 2001 “Attack on America”. In *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 2(1), 69–85.
- European Commission. (2015, 31 juli). Spring 2015 Standard Eurobarometer: Citizens see immigration as top challenge for EU to tackle. In *Spring 2015 Standard Eurobarometer*. Geraadpleegd op 20 mei 2021, van https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_15_5451
- Eurostat. (z.d). Database [dataset]. Geraadpleegd op 6 juni, van https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view
- Eurostat. (2020). GISCO: Geographical information and maps [dataset]. Geraadpleegd op 14

- juni 2021, van <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gisco/geodata/reference-data/administrative-units-statistical-units/countries>
- Eurostat. (2021a). GDP per capita in PPS [dataset]. Geraadpleegd op 18 juni 2021, van <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en>
- Eurostat. (2021b). Total unemployment rate [dataset]. Geraadpleegd op 6 juni, van <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203/default/table?lang=en>
- Eurostat. (2021c). Tertiary educational attainment by sex [dataset]. Geraadpleegd op 6 juni, van https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_04_20/default/table?lang=en
- Eurostat. (2021d). Immigration [database]. Geraadpleegd op 6 juni 2021, van <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00176/default/table?lang=en>
- Fishbein, M., & Azjen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Fitzgerald, D.S., & Awar, R. (2018). The Sociology of Refugee Migration. In *Annual Review of Sociology*, 44, 387–406.
- Fitzgerald, J., Curtis, K.A., & Corliss, C.L. (2012). Anxious publics worries about crime and immigration. In *Comparative Political Studies* 45(4), 477–506.
- Gang, I.N., Rivera-Batiz, F.L., & Yun, M.S. (2002). Economic strain, ethnic concentration, and attitudes towards foreigners in the European Union. In *IZA Discussion Paper*, 578.
- Gesthuizen, M., Meer, T. van der, & Scheepers, P. (2008). Education and dimensions of social capital: Do educational effects differ due to educational expansion and social security expenditure? In *European Sociological Review*, 24, 617-632.
- Gorodzeisky, A., & Semyonov, M. (2015). Not only competitive threat but also racial prejudice: Sources of anti-immigrant attitudes in European Societies. In *International Journal of Public Opinion Research* 28(3), 331–354.
- Gorodzeisky, A., & Semyonov, M. (2020). Perceptions and misperceptions: actual size, perceived size and opposition to immigration in European societies. In *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46, 612–630.
- Green, E.G.T. (2009). Who can enter? A multilevel analysis on public support for immigration criteria across 20 European countries. In *Group Processes and Intergroup Relations*, 12(1), 41–60.
- Guth, J.L. & Nelsen, B.F. (2019). Party choice in Europe: Social cleavages and the rise of populist parties. In *Party Politics*, 27(3), 453-464.
- Hainmueller, J., & Hiscox, M.J. (2007). Educated preferences: explaining attitudes toward immigration in Europe. In *International Organisation*, 61, 399–442.
- Hainmueller, J., & Hopkins, D.J. (2015). The Hidden American Immigration Consensus: A Conjoint Analysis of Attitudes toward Immigrants. In *American Journal of Political Science*, 59(3), 529–548.
- Hello, E., Scheepers, P., & Gijsberts, M. (2002). Education and ethnic prejudice in Europe: Explanations for cross-national variances in the educational effect on ethnic prejudice. In *Scandinavian Journal of Educational Research*, 46, 5–24.
- Hitlin, S., & Piliavin, J.A. (2004). Values: Reviving a Dormant Concept. In *Annual Review of Sociology*, 30, 359–393.
- Hjerm, M. (2007). Do numbers really count? Group threat theory revisited. In *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(8), 1253–1275.
- Hopkins, D. (2010). Politicized places: Explaining where and when immigrants provoke local opposition. In *American Political Science Review*, 104(1), 40-60.
- Isaksen, J.V. (2019). The impact of the financial crisis on European attitudes toward immigration. In *Comparative Migration Studies*, 7(24).
- Jackson, J.S., Brown, K.T., Brown, T.N., & Marks, B. (2001). Contemporary immigration policy orientations among dominant-group members in Western Europe. In *Journal of Social Issues*, 57(3), 431–456.

- Kentman-Cin, C., & Erisen, C. (2017). Anti-immigration attitudes and the opposition to European integration: A critical assessment. In *European Union Politics*, 18(1), 3–25.
- Kessler, T., & Cohrs, C.J. (2008). The evolution of authoritarian processes: Fostering cooperation in large-scale groups. In *Group Dynamics: Theory, Research and Practice*, 12, 17–26.
- Kinder, D.R., & Sears, D.O. (1981). Prejudice and politics: Symbolic racism versus racial threats to the good life. In *Journal of Personality and Social Psychology*, 40(3), 414–431.
- Kobryniewicz, D., & Branscombe, N.R. (1997). Who considers themselves victims of discrimination? Individual difference predictors of perceived gender discrimination in women and men. In *Psychology of Women Quarterly*, 21, 347–363.
- Kulin, J., & Meuleman, B. (2015). Human values and welfare state support in Europe: An East-West divide? In *European Sociological Review*, 31(4), 418–432.
- Kunovich, R.M. (2004). Social structural position and prejudice: An exploration of cross-national differences in regression slopes. In *Social Science Research*, 33, 20–44.
- Kuntz, A., Davidov, E., & Semyonov, M. (2017). The dynamic relations between economic conditions and anti-immigrant sentiment: A natural experiment in times of the European economic crisis. In *International Journal of Comparative Sociology*, 58(5), 392–415.
- Lahav, G. (2004). *Immigration and politics in the New Europe: Reinventing borders*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- LeVine, R.A., & Campbell, D.T. (1972). *Ethnocentrism: Theories of Conflict, Ethnic Attitudes, and Group Behavior*. New York, NY: Wiley.
- Lubbers, M., & Coenders, M. (2017). Nationalistic attitudes and voting for the radical right in Europe. In *European Union Politics*, 18(1), 98–118.
- Major, B., Quinton, W., & McCoy, S.K. (2002). Antecedents and consequences of attributions to discrimination: Theoretical and empirical advances. In M. Zanna (red.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 34, pp. 251–330). San Diego, CA: Academic Press.
- Malchow-Møller, N., Munch, J.R., Schroll, S., & Skaksen, J.R. (2009). Explaining cross-country differences in attitudes towards immigration in the EU-15. In *Social Indicators Research*, 91, 371–90.
- Manevska, K., & Achterberg, P. (2013). Immigration and Perceived Ethnic Threat: Cultural Capital and Economic Explanations. In *European Sociological Review*, 29(3), 437–49.
- Mayda, A.M. (2006). Who is against immigration? A cross-country investigation of individual attitudes toward immigrants. In *Review of Economics and Statistics*, 88(3), 510–530.
- McLaren, L.M. (2003a). Perception, and Preferences for the Exclusion of Migrants. In *Social Forces*, 81(3), 909–936.
- McLaren, L.M. (2003b). Anti-immigrant prejudice in Europe: contact, threat perception, and preferences for the exclusion of migrants. In *Social Forces*, 81(3), 909–936.
- McLaren, L.M. (2012). The cultural divide in Europe: Migration, multiculturalism, and political trust. In *World Politics*, 64(2), 199–241.
- McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Cook, J.M. (2001). Birds of a feather: homophily in social networks. In *Annual Review of Sociology*, 27, 415–444.
- Meuleman, B., Davidov, E., & Billiet, J. (2009). Changing attitudes toward immigration in Europe, 2002–2007: a dynamic group conflict theory approach. In *Social Science Research*, 38, 352–65.
- Meuleman, B., Davidov, E., & Billiet, J. (2018). Modeling Multiple-Country Repeated Cross-Sections: A Societal Growth Curve Model for Studying the Effect of the Economic Crisis on Perceived Ethnic Threat. In *Methods, Data, Analyses*, 12(2), 185–210.
- Miller, D. (1995). *On Nationality*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Mummendey, A., Klink, A., & Brown, R. (2001). Nationalism and patriotism: national identification and out-group rejection. In *British Journal of Social Psychology*, 40, 159–172.
- Norenzayan, A., Shariff, A.F., Gervais, W.M., Willard, A.K., McNamara, R.A., Slingerland, E., &

- Henrich, J. (2016). The cultural evolution of prosocial religions. In *Behavioral and Brain Sciences*, 39.
- Oakes, P.J., Haslam, S.A., & Turner, J.C. (1994). *Stereotyping and Social Reality*. Oxford, UK: Blackwell.
- Obaidi, M., Kunst, J.R., Kteily, N., Thomsen, L., & Sidanius, J. (2018). Living under threat: Mutual threat perception drives anti-muslim and anti-western hostility in the age of terrorism. In *European Journal of Social Psychology*, 48(5), 567–584.
- Olzak, S. (1992). *The dynamic of ethnic competition and conflict*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Onderwijs in Cijfers. (z.d.). Toedeling Nederlandse onderwijsprogramma's (ISCED). Geraadpleegd op 8 juni, van <https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/internationaal/toedeling-nederlandse-onderwijsprogrammas-isced>
- Oorschot, W. van. (2018). Making the difference in social Europe: deservingness perceptions among citizens of European welfare states. In *Journal of European Social Policy*, 16(1), 23-43.
- Pettigrew, T.F. (1980). Demographic correlates of border state desegregation. In *American Sociological Review*, 22, 683–689.
- Pryce, D.K. (2018). US Citizens' Current Attitudes Toward Immigrants and Immigration: A Study from the General Social Survey. In *Social Science Quarterly* 99(4), 1467–83.
- Quillian, L. (1995). Prejudice as a response to perceived threat: population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe. In *American Sociological Review*, 60(4), 586–611.
- Reeskens, T., & Hooghe, M. (2008). Cross-Cultural Measurement Equivalence of Generalized Trust. Evidence from the European Social Survey (2002 and 2004). In *Social Indicators Research*, 85, 515–532.
- Rios, K., Sosa, N., & Osborn, H. (2018). An experimental approach to intergroup threat theory: Manipulations, moderators, and consequences of realistic vs. symbolic threat. In *European Review of Social Psychology*, 29(1), 212–255.
- Rokeach, M. (1968). The role of values in public opinion research. In *Public Opinion Quarterly*, 32, 547–559.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York, NY: The Free Press.
- Sagiv, L., & Schwartz, S.H. (1995). Value priorities and readiness for out-group social contact. In *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 437–448.
- Saroglou, V., Lamkaddem, B., Pachterbeke, M. van, & Buxant, C. (2009). Host society's dislike of the Islamic veil: The role of subtle prejudice, values, and religion. In *International Journal of Intercultural Relations*, 33(5), 419–428.
- Savelkoul, M., Gesthuizen, M., & Scheepers, P. (2011). Explaining relationships between ethnic diversity and informal social capital across European countries and regions: Tests of constrict, conflict and contact theory. In *Social Science Research*, 40, 1091-1107.
- Scheepers, P., Gijsberts, M., & Coenders, M. (2002). Ethnic exclusionism in European countries. Public opposition to civil rights for legal migrants as a response to perceived ethnic threat. In *European Sociological Review*, 18, 17-34.
- Schmidt, P., Darowska, L., & Gloris, D.G. (2018). What drives threat, attitudes toward migrants and identification with populist parties? Deprivation, values, or racism? A comparative analysis of Poland and Germany. In H. Domanski, F. Sztabinski & P.B. Sztabinski (reds.), *New Uncertainties and Anxieties in Europe* (pp. 35-95). Frankfurt: Peter Lang.
- Schmitt, M.T., Branscombe, N.R., Kobrynowicz, D., & Owen, S. (2002). Perceiving discrimination against one's gender group has different implications for well-being in women and men. In *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 197–210.
- Schneider, S.L. (2008). Anti-immigrant attitudes in Europe: Outgroup Size and Perceived Ethnic Threat. In *European Sociological Review* 24, 567–581.
- Schwartz, S.H. (1994). Are there Universal Aspects in the Content and Structure of Values? In *Journal of Social Issues*, 50, 19–45.

- Semyonov, M., & Glikman, A. (2009). Ethnic Residential Segregation, Social Contacts, and Anti-Minority Attitudes in European Societies. In *European Sociological Review*, 25, 6, 693–708.
- Semyonov, M., Gorodzeisky, A., & Glikman, A. (2012). Neighborhood ethnic composition and resident perception of safety in European countries. In *Social Problems*, 59, 117-135.
- Semyonov, M., Raijman, R., & Gorodzeisky, A. (2008). Foreigners' impact on European societies. Public views and perceptions in a cross-national comparative perspective. In *International Journal of Comparative Sociology*, 49(1), 5-29.
- Semyonov, M., Raijman, R., & Gorodzeisky, A. (2007). Reply to Wilkes, Guppy, and Farris: on the relations between right-wing parties and anti-foreigner sentiment. In *American Sociological Review*, 72, 841-849
- Semyonov, M., Raijman, R., & Gorodzeisky, A. (2006). The rise of antiforeigner sentiment in European societies, 1988–2000. In *American Sociological Review*, 71, 426–449.
- Sherif, M., Harvey, O.J., White, B.J., Wood, W.R., & Sherif, C.W. (1961). *Intergroup cooperation and competition: The Robbers Cave experiment*. Norman, OK: University Book Exchange.
- Shurmer-Smith, P., & Hannam, K. (1994). *Worlds of Desire, Reals of Power: A Cultural Geography*. London, UK: Edward Arnold Publishers.
- Sides, J., & Citrin, J. (2007). European opinion about immigration: the role of identities, interests, and information. In *British Journal of Political Science*, 37, 477–504.
- Simonovits, B. (2019). The public perception of the migration crisis from the Hungarian point of view: Evidence from the field. In *Geographies of Asylum in Europe and the Role of European Localities* (pp. 155-176). Berlijn: Springer Publishing.
- Spears, R., Oakes, P.J., Ellemers, N., & Haslam, S.A. (reds.). (1997). *The Social Psychology of Stereotyping and Group Life*. Oxford, UK: Blackwell.
- Stephan, W.G., Boniecki, K.A., Ybarra, O., Bettencourt, A., Ervin, K.S., Jackson, L.A., McNatt, P.S., & Renfro, C.L. (2002). The role of threats in the racial attitudes of blacks and whites. In *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(9), 1242–1245.
- Stephan, W.G., & Stephan, C.W. (2000). An Integrated Threat Theory of Prejudice. In S. Oskamp (red.), *Claremont Symposium on Applied Social Psychology* (pp. 23–46). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Stephan, W.G., Ybarra, O., & Rios, K. (2015). Intergroup threat theory. In T.D. Nelson (red.), *Handbook of prejudice, stereotyping and discrimination* (2de ed., pp. 255–278). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Stockemer, D. (2016). Structural data on immigration or immigration perceptions? What accounts for the electoral success of the radical right in Europe? In *Journal of Common Market Studies*, 54(4), 999-1016.
- Tajfel, H. (1978). *Differentiation Between Social Groups: Studies in the Social Psychology of Intergroup Relations*. London, UK: Academic Press.
- Tajfel, H. (1981). Social Stereotypes and Social Groups. In J.C. Turner & H. Giles (reds.), *Intergroup Behaviour* (pp. 144–167). Oxford, UK: Blackwell.
- Tajfel, H. (1982). *Social Identity and Intergroup Relations*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Tajfel, H., & Turner, J.C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (reds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations* (pp. 33– 47). Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Tannock, S. (2011). Points of Prejudice: Education-Based Discrimination in Canada's Immigration System. In *Antipode*, 43(4), 1330–1356.
- Tatarko, A., & Jurcik, T. (2020). Migrant integration policies, perceived group threat and generalized trust: a case of European countries. In *Journal of International Migration and Integration*, 22, 705-727.
- UNSD. (z.d.). UNdata: A world of information [dataset]. Geraadpleegd op 9 juni 2021, van <http://data.un.org/Default.aspx>
- Vauclair, C.M., & Bratanova, B. (2017). Income inequality and fear of crime across the

- European region. In *European Journal of Criminology*, 14(2), 221–241.
- Visser, M., Scholte, M., & Scheepers, P. (2013). Fear of Crime and Feelings of Unsafety in European Countries: Macro and Micro Explanations in Cross-National Perspective. In *The Sociological Quarterly*, 54(2), 278–301.
- Volksgezondheidszorg.info. (2019). Opleidingsniveau 2018. Geraadpleegd op 8 juni, van <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/sociaaleconomische-status/cijfers-context/opleiding#!node-opleidingsniveau>
- Wagner, U., & Zick, A. (1995). The relationship of formal education to ethnic prejudice: its reliability, validity, and explanation. In *European Journal of Social Psychology*, 25, 41–56.
- Weber, H. (2015). National and regional proportion of immigrants and perceived threat of immigration: a three-level analysis in Western Europe. In *International Journal of Comparative Sociology*, 56(2), 116-140.
- Zick, A., Pettigrew, T.F., & Wagner, U. (2008). Ethnic Prejudice and Discrimination in Europe. In *Journal of Social Issues*, 64(2), 233–251.